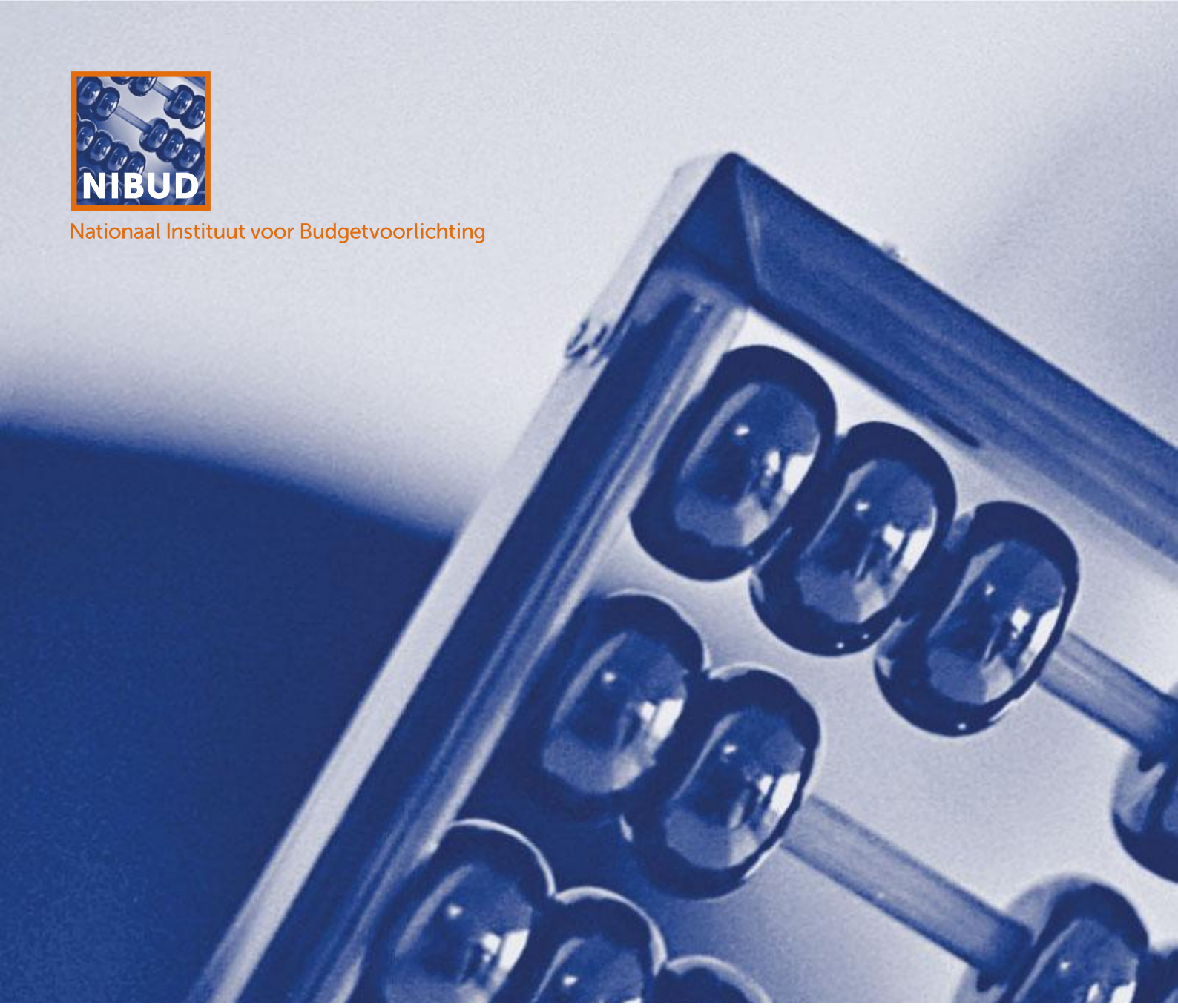

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

Vooronderzoek tool bedrag ineens

Michael Visser, Annette Groen, Nouschka Veerman, Marcel Warnaar

Vooronderzoek tool bedrag ineens

Auteurs
Michael Visser
Annette Groen
Nouschka Veerman
Marcel Warnaar

Nibud, **januari 2025**
In opdracht van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Inhoud

Inhoudsopgave

Samenvatting 3

1. Inleiding 5
1.1 Aanleiding 5
1.2 Doel van het onderzoek 5
1.3 Methode 6
1.4 Leeswijzer 6

2. Bedrag ineens 7
2.1 Hoe werkt het? 7
2.2 Is er belangstelling voor? 7
2.3 Kansen en risico's van uitbetaling *bedrag ineens* 8
2.4 Informatie en voorlichting over *bedrag ineens* 9
2.4.1 Wettelijke kaders 9
2.4.2 Bestaande initiatieven 10

3. Eisen en wensen voor een tool *bedrag ineens* 11
3.1 Ervaringen met tools voor pensioen 11
3.2 Wensen en functionele eisen tool *bedrag ineens* 13
3.2.1 Kwantitatief versus kwalitatief inzicht en ondersteuning 15
3.2.2 Mate van complexiteit en doenvermogen 15
3.2.3 Alternatieven voor *bedrag ineens* in de tool? 18
3.3 Doelgroep 18
3.4 Plek in de klantreis 19
3.5 Nibud als afzender tool 21
3.6 Tijdlijnen en kosten 21

4. Varianten tool bedrag ineens 22
4.1 Variant 1: oriëntatietool 23
4.1.1 Beschrijving 23
4.1.2 Tijdlijnen 23
4.1.3 Voor- en nadelen 23
4.2 Variant 2: Keuzetool (richting besluitvorming) 24
4.2.1 Beschrijving 24
4.2.2 Varianten van gelaagdheid: een beperkte of uitgebreidere rekentool 25
4.2.3 Tijdlijnen 26
4.2.4 Voor- en nadelen 26
4.2.5 Tot slot 28

Bijlage 1 | Samenvatting literatuuronderzoek 29

Bijlage 2 | Verslag interviews stakeholders 32

Samenvatting

Naar verwachting krijgen mensen binnenkort de mogelijkheid om op de pensioendatum maximaal 10 procent van het ouderdomspensioen en/of lijfrentekapitaal ineens te laten uitkeren. Als ze dat doen, krijgen ze daarna de rest van hun leven een lagere uitkering.

Het ministerie van SZW heeft het Nibud gevraagd om een vooronderzoek naar een tool voor het keuzerecht *bedrag ineens* uit te voeren. Deze tool zou de deelnemer bij de keuze rondom de ingangsdatum van een ouderdomspensioen of lijfrente meer inzicht kunnen bieden in de gevolgen van een *bedrag ineens*.

Het kunnen krijgen van een groot bedrag ineens klinkt heel aantrekkelijk. Onderzoeken tonen aan dat er onder de doelgroep van bijna gepensioneerden een substantiële interesse is om gebruik te maken van dit nieuwe keuzerecht *bedrag ineens*.

Het opnemen van een *bedrag ineens* heeft echter ook negatieve gevolgen. De pensioenuitkering is lager in latere jaren. Daarnaast kan de uitkering zelf voor een groot deel worden afgeroomd door hogere belastingen en het verlies aan toeslagen in het jaar van opname. Alle betrokken partijen zijn het erover eens dat keuzebegeleiding bij opname van het *bedrag ineens* noodzakelijk is.

Deze taak voor keuzebegeleiding is wettelijk verankerd en ligt in eerste instantie bij de pensioenuitvoerder. Maar het is uiteindelijk het huishouden dat de keuze maakt. Toezichthouder AFM heeft in verschillende uitingen explicieter gemaakt waar pensioenuitvoerders aan moeten voldoen. Omdat de keuze grote financiële consequenties heeft en onomkeerbaar is, kunnen verkeerde keuzes leiden tot onvrede en verlies aan vertrouwen in de pensioenuitvoerder en het stelsel in het algemeen.

Omdat pensioenuitvoerders geen volledig overzicht hebben van het inkomsten- en uitgavenplaatje van een huishouden, is het lastig om de consequenties van het *bedrag ineens* precies in kaart te brengen. Het idee is dat een online tool hierbij zou kunnen helpen in de voorlichting en keuzebegeleiding in bredere zin.

Een tool is echter geen tovermiddel. Flankerende voorlichting en advies van pensioenuitvoerders en adviseurs zal nodig blijven.

In principe zijn er twee plekken in de zogenoemde klantreis van pensionering waar een tool zou kunnen helpen:

- bij de oriëntatiefase, misschien wel jaren voor de feitelijke pensioendatum, waarbij mensen niet meer dan een globale indruk krijgen van de effecten, ook al omdat iemands daadwerkelijke situatie op pensioendatum nog niet bekend is;
- bij de besluitvormingsfase, vlak voor de feitelijke pensioendatum. Hier kunnen preciezere effecten worden getoond, omdat iemands situatie nu wel vrijwel zeker is.

Een Nibud-tool zou vooral meerwaarde kunnen bieden in de tweede plek in de klantreis, bij de besluitvormingsfase.

Bij het ontwerpen van de tool zal een balans moeten worden gevonden tussen precisie en complexiteit aan de ene kant en het beslag op het doenvermogen van mensen en gebruiksgemak aan de andere kant.

Een te complexe tool die te veel beslag legt op het doenvermogen kan leiden tot fouten in de invoer, en dus ook tot een foute uitkomst, die door de schijnbare precisie van een

bedrag in euro's wordt versluierd. Aan de andere kant kan een eenvoudige tool te weinig inzicht bieden en uiteindelijk beperkt bruikbaar blijken in het keuzeproces.

Door als uitkomst te focussen op het risico ("risicometer") met een kleurenschema in plaats van op een precies bedrag in euro's kan rekening gehouden worden met zowel gebruiksgemak als bruikbaarheid van de tool. Uitzonderingen waarvoor de tool niet geldt dienen expliciet van tevoren te worden benoemd. Denk dan bijvoorbeeld aan de consequenties van het gebruik van het *bedrag ineens* voor gemeentelijke inkomenstoeslag.

De precieze invulling van een tool *bedrag ineens* komt in de volgende fase en bij het functioneel ontwerp aan de orde. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de ervaring die het Nibud heeft met het maken van tooling voor dergelijke complexe keuzes. Voorbeelden zijn de WerkUrenBerekenaar en de Pensioenschijf-van-vijf. Automatische invoer van gegevens in een tool zou ideaal zijn, maar is de komende jaren niet haalbaar.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Met de invoering van de Wet toekomst pensioenen, die 1 juli 2023 van kracht is geworden, worden verschillende veranderingen doorgevoerd om het pensioenstelsel flexibeler en persoonlijker te maken. Een van de veelbesproken wijzigingen is de introductie van het *bedrag ineens*, die voortvloeit uit de afspraken uit het Pensioenakkoord 2019 en waarin via aparte wetgeving is voorzien.[1] Deze regeling biedt pensioengerechtigden de mogelijkheid om bij pensionering eenmalig maximaal 10 procent van hun opgebouwde ouderdomspensioen- en lijfrentevermogen op te nemen als een *bedrag ineens*.

Het *bedrag ineens* is bedoeld om mensen meer keuzevrijheid en flexibiliteit te bieden bij de start van hun pensioen. Meer flexibiliteit kan de welvaart vergroten, doordat het pensioen beter kan worden afgestemd op de persoonlijke leefsituatie en bestedingsbehoefte. In 2022, en nog eens in 2024, constateerde het Nibud dat veel mensen geïnteresseerd zijn in deze optie, maar dat er nog veel onbekendheid is. Zo kan de opname van het *bedrag ineens* financieel onvoordelig uitpakken. Pensioengerechtigden met een lager inkomen kunnen te maken krijgen met lagere toeslagen of deze in het jaar van opname zelfs helemaal verliezen. Het *bedrag ineens* zorgt immers tijdelijk voor een (fors) hoger inkomen.

Ondanks deze bezwaren heeft de Tweede Kamer op 8 oktober 2024 ingestemd met het wetsvoorstel herziening *bedrag ineens*. Bij de behandeling in de Kamer benadrukten verschillende partijen het belang van goede voorlichting en begeleiding bij deze complexe keuze. De minister van SZW heeft bij de behandeling toegezegd de invoering uit te stellen tot op zijn vroegst 1 juli 2025, zodat pensioenuitvoerders voldoende tijd hebben zich voor te bereiden op deze wijzigingen. In het debat in de Tweede Kamer op 25 september 2024 heeft de minister daarnaast de ontwikkeling van een (stoplichten)tool door het Nibud toegezegd.[2]

Het Nibud is sinds het najaar van 2024 in gesprek met het Ministerie van SZW over de ontwikkeling van een tool die mensen helpt bij de keuze om al dan niet gebruik te maken van het *bedrag ineens*. Belangrijke vragen daarbij zijn op welk moment in het keuzeproces ondersteuning het meest wenselijk en effectief is en welke mate van precisie gewenst is.

1.2 Doel van het onderzoek

Om meer zicht op te krijgen op de genoemde vragen heeft het Ministerie van SZW het Nibud gevraagd een vooronderzoek uit te voeren.[3] Doel van het onderzoek is inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden om een tool voor keuzerecht *bedrag ineens* te ontwikkelen die de deelnemer kan ondersteunen bij het keuzerecht bedrag ineens. Deze tool zou de deelnemer bij de keuze rondom de ingangsdatum van een pensioen of lijfrente meer inzicht kunnen bieden in de gevolgen van *bedrag ineens*.

---

[1] Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen (35.555) en Wet herziening bedrag ineens (36.154).
[2] Handelingen II 2024/25, nr. 5, item 7.
[3] De opdracht daarvoor is verstrekt op 18 november 2024.

1.3 Methode

Het onderzoek bestaat uit de volgende twee onderdelen:

1. **Literatuuronderzoek**
   Dit onderdeel richt zich op het analyseren van relevante bestaande literatuur over de belangrijkste risico's en behoeften van deelnemers bij het maken van pensioenkeuzes, met speciale aandacht voor de keuze *bedrag ineens.*[4] Er wordt vooral gekeken naar nationale publicaties, beleidsstukken en bestaande onderzoeken om de context en uitdagingen van deze doelgroep beter te begrijpen. Gezien de korte doorlooptijd van dit onderzoek en het doel, zal het een quickscan zijn en geen volledig literatuuronderzoek.
2. **Gesprekken met stakeholders/experts**
   We hebben gesprekken gevoerd met experts van 12 organisaties, zoals pensioenuitvoerders (waaronder pensioenfondsen, verzekeraars en banken), Stichting Pensioenregister, de Belastingdienst, AFM en softwareontwikkelaars.[5] De gesprekken hadden als doel om inzicht te krijgen in de huidige informatievoorziening en tooling *bedrag ineens* die - door deze partijen - bij inwerkingtreding van de wet wordt aangeboden. Daarbij is gevraagd naar hun visie op doelgroep en functionaliteiten van de tool. Het was daarbij nadrukkelijk niet de bedoeling om een behoefteonderzoek uit te voeren, maar om te verkennen welke informatie reeds beschikbaar is en waar mogelijk aanvulling of optimalisatie nodig is. We hebben rekening gehouden met de context van de stoplichtentool zoals die door de minister van SZW in het debat met de Tweede Kamer naar voren is gebracht.

We richten ons op conceptuele en functionele aspecten van de ontwikkeling van een tool voor het keuzerecht *bedrag ineens*, zonder de technische details die pas in beeld komen in een volgende fase en bij het functioneel ontwerp.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 bespreken we de belangrijkste aspecten van het *bedrag ineens*. Daarbij kijken we naar de werking, de kansen en de risico's. Ook bekijken we of er belangstelling is voor opname van een *bedrag ineens* bij pensionering en bij welke groepen. In hoofdstuk 2 beschrijven we verder welke relevante bestaande initiatieven er al zijn om voorlichting en informatie te geven over het *bedrag ineens*.
Hoofdstuk 3 gaat in op een online tool van het Nibud voor het *bedrag ineens*. Hierbij besteden we onder andere aandacht aan de doelgroep, op welke plek de tool in de klantreis zou moeten worden ingezet en de mate van complexiteit.
In hoofdstuk 4 bespreken we enkele mogelijke varianten van een tool met de voor- en nadelen en een verwachte tijdsplanning.

Een samenvatting van het literatuuronderzoek en een verslag van de gesprekken met stakeholders/experts staat in de bijlage.

---

[4] Zie bijlage 1 voor een samenvatting van het rapport: Tool bedrag ineens. Literatuurstudie ten behoeve van de ontwikkeling van een tool bedrag ineens, Nibud januari 2025.
[5] Zie bijlage 2: Verslag interviews stakeholders tool Bedrag ineens.

2. Bedrag ineens

2.1 Hoe werkt het?

Vanaf 1 juli 2025 wordt het waarschijnlijk mogelijk om op de pensioendatum maximaal 10 procent van het ouderdomspensioen ineens te laten uitkeren. Daarna wordt de uitkering van ouderdomspensioen voor de rest van het leven lager.[6]

Een *bedrag ineens* laten uitkeren mag op de dag dat het pensioen ingaat. Dat hoeft dus niet altijd op de AOW-datum te zijn. Op het moment dat iemand (een deel van) zijn pensioen laat uitkeren, mag ook het *bedrag ineens* worden uitgekeerd. Dat kan dus op meerdere momenten zijn, als niet alle pensioenen op hetzelfde moment ingaan. Het bedrag kan aan alles worden besteed: er zijn geen uitzonderingen in de wet opgenomen.

Het *bedrag ineens* mag niet worden gekozen in combinatie met een hoog-laag pensioen of een AOW-overbrugging. Het resterende pensioen mag door het *bedrag ineens* niet lager worden dan € 592,51 (2024). De mogelijkheid van het *bedrag ineens* geldt niet alleen voor een (aanvullend) pensioen, het kan ook toegepast worden op andere regelingen, namelijk lijfrente, netto pensioen en netto lijfrente.[7]

2.2 Is er belangstelling voor?

Literatuur

Bij de keuze voor het *bedrag ineens* spelen de kenmerken van de doelgroep en de timing van hun pensioenplanning een belangrijke rol. Uit diverse onderzoeken blijkt een substantiële belangstelling voor een *bedrag ineens* bij pensionering. Afhankelijk van de vraagstelling en in het onderzoek betrokken (leeftijds)groepen, variëren de uitkomsten iets. Door de oogharen bezien vindt zo'n 30 tot 40 procent deze optie interessant. De interesse daalt naarmate iemand ouder wordt en dichter bij het pensioen komt. En zodra mensen voorbeelden horen van wat je met het geld kunt doen, wordt de animo fors hoger.[8]

De bekendheid met de mogelijkheid van een *bedrag ineens* is nog beperkt. De bekendheid is wel iets hoger bij mensen die hun pensioen in zicht hebben (55 en 67 jaar). Ongeveer 1 op de 3 van hen is bekend met het *bedrag ineens*.[9]
Bij doorvragen wie (zeker) gebruik wil maken van een *bedrag ineens*, zijn lagere percentages waar te nemen in onderzoek. In de Nationale-Nederlanden Bedrag Ineens Barometer geeft ongeveer 1 op de 5 werknemers aan te kiezen voor een *bedrag ineens*. In de Nibud-pensioenpeiling overweegt zo'n 10 tot 13% (waarbij hogere inkomens iets meer), en in het EenVandaag Opiniepanel overweegt 14%[10], om een deel van hun

[6] Wet herziening bedrag ineens (36.154). In dit vooronderzoek gaan we uit van de wet zoals die nu voorligt bij de Eerste Kamer. Voor de leesbaarheid van dit rapport gebruiken we niet steeds alle wettelijke terminologie.
[7] In dit rapport gaan we voor de leesbaarheid vooral in op het bedrag ineens in relatie tot (aanvullend) ouderdomspensioen. Maar de effecten kunnen dus ook betrekking hebben op lijfrenten en netto producten. Die kunnen specifieke aandachtspunten met zich brengen.
[8] Nationale-Nederlanden (2023). Bedrag Ineens Barometer: Doorlopend onderzoek naar kennis en interesse in bedrag ineens onder werknemers.
[9] Nibud (2024). Rapport Pensioenpeiling.
[10] EenVandaag Opiniepanel (2024, oktober). Een smak geld zodra je stopt met werken: 1 op de 7 aanstaande gepensioneerden wil deel van pensioen in één keer opnemen. AVROTROS Opinieonderzoek.

pensioen ineens op te nemen. Uit de literatuurstudie (quickscan) komt ook duidelijk naar voren dat er ook een substantiële groep is die het nog niet weet.

De minister van SZW geeft aan dat ongeveer, naar schatting, 20.000 mensen per jaar van de uitbetaling van een *bedrag ineens* gebruik zouden kunnen maken. Bij deze inschatting lijkt te zijn uitgegaan dat 10% van het aantal personen dat in een jaar met pensioen gaat, gebruik gaat maken van het keuzerecht.[11]

We identificeren verschillende factoren die de interesse in het *bedrag ineens* beïnvloeden:

1. Demografische kenmerken
Mensen met een hoger inkomen, tonen in het algemeen (iets) meer interesse in het *bedrag ineens*. In deze inkomensgroep is de voorkeur voor een *bedrag ineens* waarschijnlijk (deels) te verklaren door de financiële flexibiliteit die zij hebben om een levenslang lager pensioeninkomen te dragen.

2. Vertrouwen en kennisniveau
Gebrek aan vertrouwen in het pensioenstelsel blijkt een belangrijke factor te zijn voor de interesse in het *bedrag ineens*. Mensen die minder vertrouwen hebben, zien het *bedrag ineens* vaker als een aantrekkelijke keuze.[12] Tegelijkertijd benadrukt het Nibud-onderzoek dat beperkte kennis over de financiële implicaties kan leiden tot een risicovolle keuze (die onomkeerbaar is).[13]

3. Levensfase
Aangezien de keuze voor een *bedrag ineens* alleen bij pensioeningang te maken is, ligt het niet voor de hand om jongere deelnemers actief te informeren over de mogelijkheid van een *bedrag ineens* via een tool. Uit onderzoek weten we dat zo'n 10 tot 5 jaar voor de pensioendatum het moment is waarop de meeste mensen actief beginnen met het plannen van hun pensioenopties.[14] Dat lijkt dan ook een logisch eerste moment om bij aan te sluiten als het gaat om actieve communicatie rondom het *bedrag ineens*.

2.3 Kansen en risico's van uitbetaling *bedrag ineens*

Dit onderdeel van het pensioenakkoord heeft de bedoeling om mensen die met pensioen gaan bij de start van de uitkeringsfase meer flexibiliteit te bieden. Meer flexibiliteit kan de welvaart vergroten, doordat het pensioen beter kan worden afgestemd op de persoonlijke leefsituatie en bestedingsbehoefte.

Het *bedrag ineens* is een bruto uitkering. Dat betekent dat er belasting op wordt ingehouden. Dat heeft effect op bijvoorbeeld heffingskortingen en het tarief. Ook kan het *bedrag ineens* invloed hebben op toeslagen. Het inkomen wordt in het jaar van uitkering hoger wat kan leiden tot lagere toeslagen, of het verlies van toeslagen. Daarna is het inkomen juist lager, wat kan leiden tot hogere toeslagen. Bovendien kan een groot bedrag meetellen bij het vermogen, waardoor toeslagen helemaal vervallen vanwege

[11] De inschatting van 20.000 per jaar is namelijk ook terug te vinden in de Memorie van Toelichting van de Wet bedrag ineens, RVU en verlofsparen (p. 50) en daar gebruikt voor een schatting voor de jaarlijkse regeldrukkosten. Hierbij is uitgegaan dat 10% van het aantal personen dat in een jaar met pensioen gaat, gebruikmaakt van het keuzerecht (=20.000 personen).
[12] O.a. Dillingh, R., & Zumbuehl, M. (2021). Pension Payout Preferences. CPB Discussion Paper 431, Centraal Planbureau (CPB).
[13] Nibud (2022). Rapport Bedrag ineens: een goed idee?
[14] Nibud (2022). Blik op pensioen. Literatuurstudie ten behoeve van de ontwikkeling van een online tool.

vermogensgrenzen. Het opnemen van een *bedrag ineens* leidt tot een lagere pensioenuitkering in de jaren daarna.

De vertaalslag van de kansen en risico's naar de inhoud van een tool *bedrag ineens* volgt in hoofdstuk 3 en 4.

2.4 Informatie en voorlichting over *bedrag ineens*

2.4.1 Wettelijke kaders

Een pensioenuitvoerder is verplicht om een (gewezen) deelnemer te informeren over de te verwachten gevolgen, risico's en voor- en nadelen van de keuze voor een *bedrag ineens*. Daarbij moet de uitvoerder expliciet aangeven dat deze keuze invloed kan hebben op de te betalen inkomstenbelasting, premie volksverzekeringen en het recht op inkomensafhankelijke regelingen. Omdat de pensioenuitvoerder vaak geen (volledig) inzicht heeft in de inkomens- en vermogenssituatie van de deelnemer, is deze niet verplicht om de financiële consequenties door te rekenen.

Toezichthouder AFM geeft pensioenuitvoerders het volgende mee als het gaat om adequate keuzebegeleiding richting deelnemers inzake het *bedrag ineens*[15]:

'Het is voor jou als pensioenuitvoerder essentieel dat je deelnemers goed begeleidt bij deze keuze om de volgende redenen:

Het *bedrag ineens* kan grote gevolgen hebben
De keuze voor het *bedrag ineens* zorgt voor een lagere pensioenuitkering. Dit effect kan worden versterkt door het combineren van keuzes. Wie straks voor een *bedrag ineens* kiest, mag daarnaast niet kiezen voor een hoog-laaguitkering. Maar andere combinaties zijn wel mogelijk. *Bedrag ineens* én eerder stoppen met werken bijvoorbeeld. Zulke combinaties kunnen leiden tot een substantiële daling van de pensioenuitkering.
Het moment van opnemen van het *bedrag ineens* kan ook impact hebben op het belastingtarief dat van toepassing is. En het *bedrag ineens* kan leiden tot het verliezen van toeslagen zoals zorg- en huurtoeslag en de gemeentelijke inkomenstoeslag. Andersom kan ook: door opname van het *bedrag ineens* bestaat de kans dat een pensioengerechtigde juist wél zorg- en huurtoeslag krijgt tijdens zijn pensioen.

De deelnemer maakt uit zichzelf niet altijd een passende keuze
De keuze om wel of geen *bedrag ineens* op te nemen, zeker in combinatie met alle andere keuzes rondom pensionering, is complex. Daarnaast is irrationeel gedrag ook iets om rekening mee te houden. Zo kunnen deelnemers last hebben van de zogenoemde *present bias*: een sterke focus op het nú, waar ze later spijt van krijgen.

Onderbouw inrichting keuzebegeleiding
Jij als pensioenuitvoerder moet er met je keuzebegeleiding voor zorgen dat deelnemers in staat worden gesteld een passende keuze te maken. Hiervoor moet je jouw deelnemers inzicht geven in de gevolgen van het *bedrag ineens*, ook in combinatie met andere keuzes. Wij verwachten dat je de inrichting van de keuzebegeleiding bij het *bedrag ineens* goed onderbouwt en vastlegt. De kennis die je hebt van je deelnemers en deelnemersgroepen

[15] Passages uit een artikel op website AFM van 12 december 2024: https://www.afm.nl/nl-nl/sector/actueel/2024/december/tb-bedrag-ineens. Zie ook: AFM Leidraad keuzebegeleiding (juli 2023).

neem je hierbij mee. Daarnaast geeft de wetgever kaders mee bij het aanbieden van *bedrag ineens*, zoals de standaardoptie (default) van 0 procent.

Voorkom onvrede en verlies van vertrouwen
Deelnemers zijn uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor het maken van hun keuze. Tegelijkertijd kunnen we ons voorstellen dat zij het de pensioenuitvoerder kwalijk nemen als ze bijvoorbeeld onverwacht toeslagen moeten terugbetalen in het jaar volgend op de uitkering. Dit ondermijnt het vertrouwen van de deelnemers.'

Deze wettelijke kaders spelen zo ook een rol bij ontwikkelen van goede begeleiding via een tool *bedrag ineens* en om te bepalen welke informatie en voorlichting nodig is om in staat te worden gesteld een passende keuze te maken.

2.4.2 Bestaande initiatieven

Experts
De wetgeving rondom *bedrag ineens* is nog niet in werking, dus de huidige communicatie is er nog niet of zeer beperkt. Er zijn nu ook nog geen tools specifiek voor het bedrag ineens beschikbaar bij de verschillende partijen. Wel staan ze in de startblokken om zoiets aan te bieden. Momenteel wordt gecommuniceerd via brieven, e-mails en portals. De informatie en begeleiding moet er wel ten minste 6 maanden voor het maken van de keuze zijn. Zodra de wet wordt ingevoerd, zal de communicatie vooral bestaan uit het voorleggen van de verschillende opties. De experts geven bovendien aan dat de betrokken partijen zich in verschillende stadia bevinden in de voorbereiding van voorlichting:

"Pensioenorganisaties communiceren momenteel via brieven en portals, met een focus op algemene waarschuwingen en brutobedragen."

"Sommige partijen hebben al dingen klaarstaan, en sommige nog niet."

Volgens de experts is het komen tot een goed overzicht van relevante gegevens een belangrijke uitdaging met betrekking tot informatievoorziening en tooling. Om een goede afweging te kunnen maken is namelijk een totaalplaatje nodig met naast de gegevens van de pensioenuitvoerders ook de inkomensgegevens, de woning en het vermogen zodat de consequenties van de keuze goed in kaart kunnen worden gebracht. Dat totaalplaatje is nu vaak alleen mogelijk via een financieel planner. Daar zijn echter kosten aan verbonden en dat kan voor veel deelnemers een struikelblok zijn. Meerdere experts zien daarom meerwaarde in een initiatief - ofwel centraal punt - waar cijfermatige informatie wordt samengebracht en die eenvoudig kan worden ingezet door deelnemers om meer inzicht te krijgen. Tegelijkertijd onderschrijven ze ook het belang en de noodzaak van persoonlijke, contextuele begeleiding.

"De huidige informatievoorziening is technocratisch en ingewikkeld voor deelnemers."

"Grote fondsen hebben eigen tools. Maar misschien niet alle fondsen, dus een centraal punt is wel handig."

"Er is niets cijfermatigs. Verwijzingen gaan nu naar allerlei partijen. Er is geen centraal punt voor vragen rondom gevolgen voor toeslagen bijvoorbeeld, of de bijstand."

"Wat je uiteindelijk zou willen, een rekentool, daar zijn we nog niet uit."

3. Eisen en wensen voor een tool *bedrag ineens*

3.1 Ervaringen met tools voor pensioen

Literatuur
Duidelijk is dat een tool geen vervanging is van advies. En dat een tool ook niet voor iedereen even makkelijk is (alleen) te doorlopen.

Online tools en keuzebegeleiding voor pensioenen kunnen effectief zijn, maar blijken het meest waardevol in combinatie met intensieve begeleiding, zoals een-op-een-gesprekken met een financieel adviseur.[16] Dit leidt tot meer begrip van de financiële implicaties, hogere interactie met de tool en een grotere ervaren waarde. Opvallend is dat de extra begeleiding in een groep of met een adviseur niet zorgde voor meer vertrouwen in de pensioenkeuze.

Volgens de onderzoekers is het meest opvallende resultaat dat de keuzebegeleiding iets doet met het gevoel van deskundigheid van de deelnemers. Deelnemers die meer keuzebegeleiding hebben ontvangen, schatten hun eigen deskundigheid (veel) lager in dan deelnemers die de online tool zelf hebben ingevuld.
Een mogelijke verklaring is dat deelnemers die intensievere keuzebegeleiding hebben ontvangen, een realistischere kijk hebben gekregen op hun eigen kennis en beter beseffen wat ze niet weten, zo valt te lezen. De deelnemers die zelf de tool hebben doorlopen, overschatten waarschijnlijk hun eigen deskundigheid.
Uit dit onderzoek nemen wij voor de ontwikkeling van een tool mee dat het wenselijk kan zijn om gebruikers te ondersteunen met aanvullende uitleg en begeleiding in complexere scenario's, en te wijzen op een hulpkanaal of doorverwijzing naar een adviseur.

Experts
Een tool zou kunnen helpen door simulaties te bieden van keuzes en effecten. Het zou gebruikers in staat moeten stellen om eigen gegevens in te voeren of automatisch gegevens te combineren vanuit relevante bronnen. Een tool kan helpen door het bieden van inzicht. Het kan geen advies geven.

Box 1: Ervaringen van het Nibud met (reken)tools
Het Nibud heeft veel ervaring met het bouwen en onderhouden van online (reken)tools, ook op het gebied van pensioen. Met de rekentool Pensioenschijf-van-vijf krijg je bijvoorbeeld inzicht in je inkomen én uitgaven na je pensioen.[17] En het Geldplan Bijna pensioen – een wegwijzer - helpt je om inzicht te krijgen in de keuzes die je hebt voor je pensioen.[18]

Rekentools zijn per definitie complexer dan tools waarbij geen berekeningen worden gedaan. Gebruikers moeten vaak meer gegevens invullen en het vraagt complexere bewerkingen van de data 'aan de achterkant' van de tool.

Tegelijkertijd blijft het van belang om bij de meer complexere tools de balans tussen de gedetailleerdheid en bruikbaarheid te bewaken. Dat betekent dat we gaandeweg het ontwikkelproces steeds de afweging moeten maken of het extra uitvragen van gegevens

[16] Van der Werf, M & Brüggen, L., (2024). Keuzebegeleiding bij pensioenen: is alleen een online tool voldoende? *Netspar Design Paper* 244.
[17] https://www.nibud.nl/tools/pensioenschijf-van-vijf/
[18] https://www.nibud.nl/tools/geldplan-bijna-pensioen/

of toevoegen van een extra stap meerwaarde heeft of juist de bruikbaarheid en begrijpelijkheid van de tool negatief beïnvloedt.

Zo geeft de Uitkeringnaarwerk-berekenaar (UWB) inzicht in de financiële consequenties van de stap van uitkering naar werk.[19] Daarbij geeft de tool inzicht in de veranderingen in alle inkomensbestanddelen, maar slechts heel beperkt in veranderingen in uitgaven. Zo worden bijvoorbeeld werk gerelateerde kosten, die sterk afhankelijk zijn van de persoon, niet zichtbaar gemaakt.

De wijze waarop resultaten zichtbaar worden gemaakt, kan ook bijdragen aan de begrijpelijkheid. Veranderingen in verschillende inkomensbestanddelen kunnen visueel inzichtelijk worden gemaakt, zoals te zien is in een voorbeeld uit de UWB (zie figuur 1).

Het is ook mogelijk de resultaten en achterliggende gegevens in meer detail te tonen, waarbij het meer van de gebruiker vraagt dit te doorgronden. Een voorbeeld hiervan is het resultaat uit de WerkUrenBerekenaar (WUB) (zie figuur 2). De WUB maakt inzichtelijk wat de financiële gevolgen zijn van meer of minder uren werken. Dit zijn slechts enkele voorbeelden waar we uit kunnen putten als inspiratie bij de ontwikkeling van een tool rond het *bedrag ineens.*

Figuur 1: Resultaatpagina Uitkeringnaarwerk-berekenaar

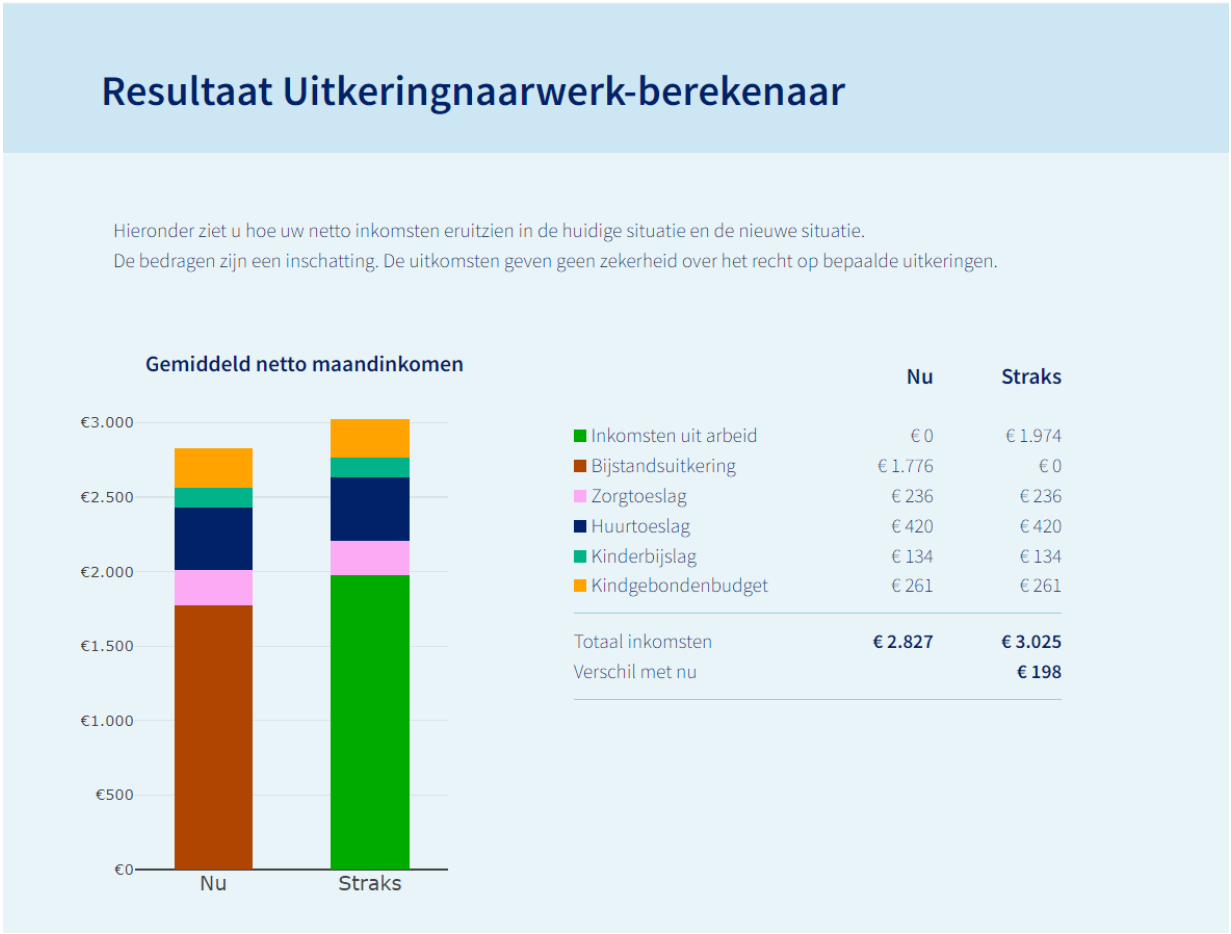

[19] https://www.nibud.nl/tools/uitkeringnaarwerk-berekenaar/

Figuur 2: Resultaatpagina WerkUrenBerekenaar

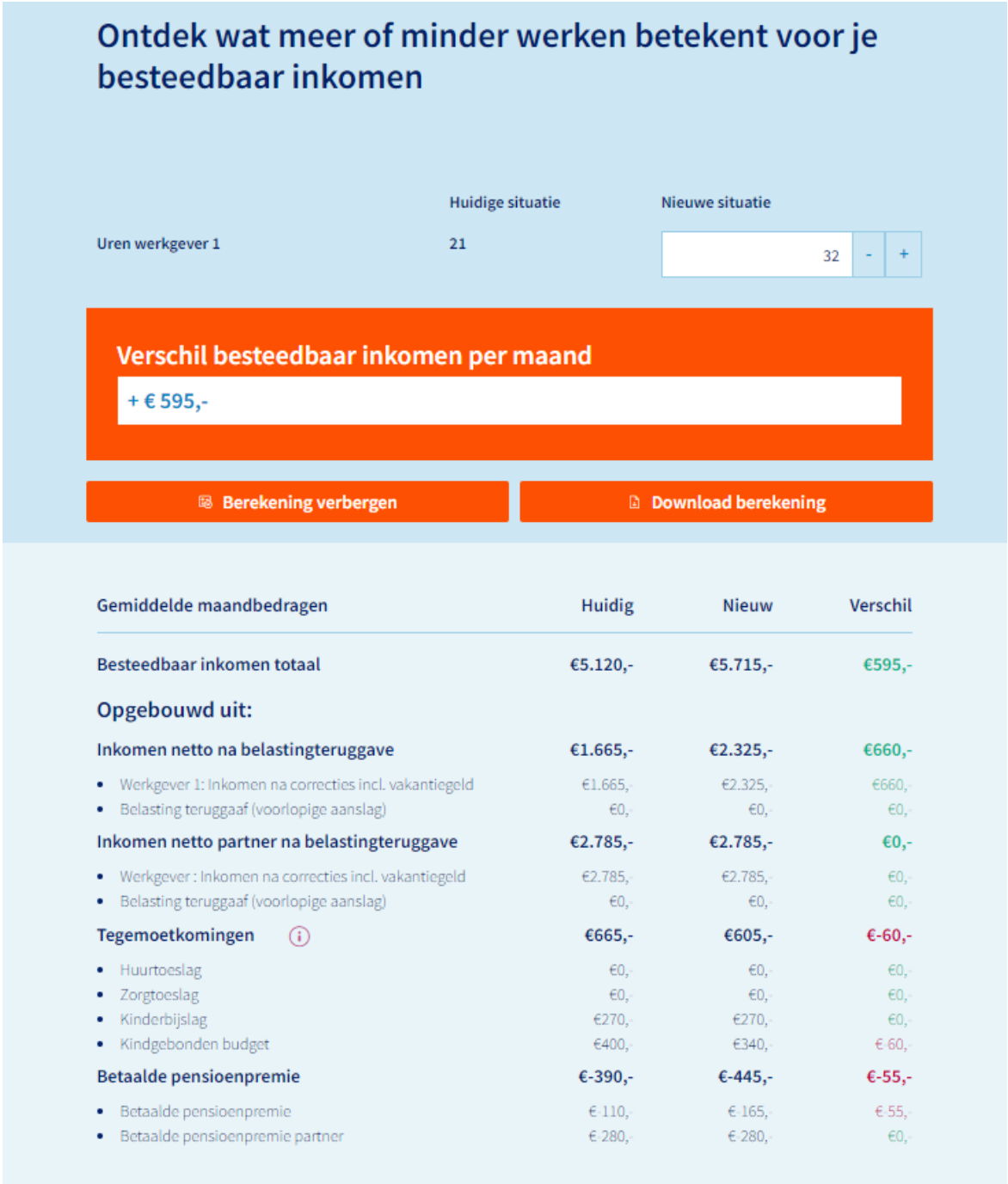

3.2 Wensen en functionele eisen tool *bedrag ineens*

Literatuur
De keuze voor een *bedrag ineens* vereist dat deelnemers complexe financiële consequenties overzien, zoals de fiscale impact en de invloed op toeslagen. Dit maakt het essentieel dat een ondersteunende tool de complexiteit helpt verminderen.

De door ons bestudeerde literatuur biedt een aantal duidelijke inzichten en aandachtspunten voor de ontwikkeling van een tool die deelnemers ondersteunt en waarschuwt bij de keuze voor het *bedrag ineens*. Inzicht in fiscale impact en toeslagen zou een centraal onderdeel moeten zijn van de tooling *bedrag ineens*. Verder kunnen simulaties gebruikers helpen om financiële gevolgen over de korte en lange termijn beter te begrijpen. Datzelfde geldt voor het stapsgewijs/gelaagd aanbieden van informatie.

Mede op basis van diverse literatuur en beleidsdocumenten hebben we een lijst opgesteld met inhoudelijke (deel)onderwerpen die wat ons betreft in een vroeg stadium bij de ontwikkeling van een tool moeten worden betrokken.[20] Wij adviseren om in de tool *bedrag ineens* in de keuzefase (richting besluitvorming) ten minste aandacht te besteden aan de volgende vijf onderdelen:

- introductie en algemene informatie[21] over een *bedrag ineens*, vanuit bijvoorbeeld wensen, doelen en andere (bredere) keuzes rond pensionering en de voorwaarden van opname (onder andere maximaal 10% van het ouderdomspensioen en lijfrentekapitaal);
- de mogelijkheden van een *bedrag ineens*, zoals hoogte, tijdstip, meerdere potjes, situatie partner, minimaal grensbedrag;
- de effecten en risico's van een bedrag ineens, zoals invloed op belasting, toeslagen, lager inkomen op langere termijn in relatie tot uitgaven, ex-partner;
- de alternatieven en de andere keuzes bij ingaan van de pensioenuitkering, zoals hoog/laag, deeltijdpensioen, uitruil ouderdoms- en nabestaandenpensioen. Om te veel focus op (alleen) het *bedrag ineens* te voorkomen en ook om te waarschuwen voor een stapeling van keuzes, waar de AFM bijvoorbeeld aandacht voor vraagt;
- doorverwijzing naar pensioenuitvoerders en adviseurs voor concrete besluitvorming rond het *bedrag ineens* en afwegingen in een breder kader.

Daarnaast zijn er specifieke doelgroepen en deelonderwerpen, waarvoor (extra) aandacht kan komen in de tool (zie ook het literatuuronderzoek, met name paragraaf 3.5).

Experts
Op zich staan de stakeholders positief tegenover een tool *bedrag ineens*. Maar zij zien ook risico's:

- De verwachtingen moeten duidelijk worden gemanaged. Het geeft een indicatie van de gevolgen maar is geen wondermiddel. Doorverwijzing naar advies blijft nodig voor complexe situaties. Een tool kan echter het bewustzijn vergroten en eenvoudige scenario's verhelderen;
- Voor niet digitaal vaardigen moet er ook adequate keuzebegeleiding zijn;
- Het moet laagdrempelig zijn. Hoe meer gegevens een deelnemer zelf moet invullen hoe sneller er wordt afgehaakt;
- Naast het bedrag ineens moet ook duidelijk worden gemaakt wat de gevolgen zijn voor de uitkering op lange termijn.

"Een tool gaat niet alle ongelukken voorkomen. Wie gaan de mensen aanwijzen als dingen misgaan?"

"Een tool is geen wondermiddel. Het totaalpakket is belangrijk."

[20] Deze lijst is niet limitatief.
[21] Als praktische basisinformatie valt ook te denken aan: waar je jouw bedrag ineens kunt vinden (bijvoorbeeld via mijnpensioenoverzicht.nl) en hoe het bedrag ineens wordt berekend.

De volgende factoren werden genoemd die belangrijk zijn bij de ontwikkeling:

- Integratie van data (pensioen, inkomen, belasting, toeslagen).
- Eenvoud in gebruik en duidelijke uitleg.
- Toegang tot gelaagde informatie (basis en detail).
- Risico- en waarschuwingssystemen (stoplichtmodel).

Er is ook een wens bij een aantal stakeholders om partijen als de Belastingdienst en pensioenuitvoerders (uit zowel tweede als derde pijler) te betrekken bij de ontwikkeling van de tool *bedrag ineens*. Ook om aan te sluiten op elkaars informatievoorziening.

3.2.1 Kwantitatief versus kwalitatief inzicht en ondersteuning

Literatuur
In de oriëntatiefase (vanaf ongeveer 10 jaar voor pensioen) is er behoefte aan meer globaal en eenvoudig inzicht, terwijl in de keuzefase richting besluitvorming (vanaf 6 tot 9 maanden voor pensioendatum) meer gedetailleerde informatie en berekeningen noodzakelijk kunnen zijn.

Voor een oriëntatietool ligt een kwalitatieve benadering meer voor de hand, voor een keuzetool richting besluitvorming een meer kwantitatieve benadering (rekentool). Daarbij is een mix van elementen ook mogelijk.

Experts
Waar in de klantreis de meeste toegevoegde waarde van een tool ligt, in de oriëntatie- of in de besluitvorming, hebben stakeholders nog niet echt een beeld van. Beide hebben voor- en nadelen, mogelijk kan het in één tool met meerdere lagen worden ontwikkeld, zo wordt aangegeven.
Een rekentool sluit meer aan bij wensen die er leven in de pensioensector. Dit blijkt uit de gesprekken die we met stakeholders hebben gevoerd en is ook te lezen in bijvoorbeeld een Position Paper van de Pensioenfederatie.[22]

3.2.2 Mate van complexiteit en doenvermogen

Literatuur
Bij de behandeling van het wetsvoorstel *bedrag ineens* in de Kamer benadrukten verschillende partijen het belang van goede voorlichting en begeleiding bij de complexe keuze van een *bedrag ineens*. Ook in diverse literatuur wordt hierop gewezen.
In 2022 concludeerde het Nibud dat veel mensen geïnteresseerd zijn in de opname van een *bedrag ineens*, maar dat zij de financiële consequenties van deze keuze niet altijd voldoende kunnen overzien.[23] Een belangrijke vraag bij de ontwikkeling van een tool rond het *bedrag ineens* is dan ook in hoeverre mensen in staat zijn de consequenties van hun keuzes te overzien en wat ervoor nodig is om hen hierbij te helpen. In dit kader zijn de inzichten rond doenvermogen relevant en behulpzaam.

---

[22] Position Paper Pensioenfederatie, Wetsvoorstel herziening bedrag ineens, 31 oktober 2024: 'De pensioenuitvoerders pleiten al lange tijd voor een rekentool door de Belastingdienst waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de gevolgen zijn van het bedrag ineens voor de toeslagen, fiscaliteit en Zvw-premies.'
[23] Nibud (2022). Rapport Bedrag ineens: een goed idee?

Cognitief vermogen alleen is niet voldoende om redzaam te kunnen zijn als het gaat om werk, gezondheid en financiën. Het vermogen om plannen te maken, in actie te komen, vol te houden en met tegenslagen te kunnen omgaan, is minstens zo belangrijk. De WRR introduceert voor dit type vaardigheden het begrip *doenvermogen.*[24]
De WRR plaatst doenvermogen naast denkvermogen als belangrijke voorwaarde voor redzaamheid. Onder denkvermogen valt het vermogen om informatie te verzamelen, te wegen en een plan te maken. Dat laatste aspect overlapt met het doenvermogen. Onder doenvermogen wordt verstaan het vermogen een plan te maken, in actie te komen, vol te houden en met tegenslag te kunnen omgaan. Daar waar de mate van denkvermogen vooral beïnvloed wordt door intelligentie en cognitieve vaardigheden, wordt het doenvermogen vooral bepaald door niet-cognitieve vaardigheden als temperament, de mate van zelfcontrole en overtuigingen.

Uit het onderzoek van de WRR blijkt dat er behoorlijke verschillen zijn tussen mensen in de mate waarin zij beschikken over deze mentale vermogens.[25] Daarbij is er enige samenhang met opleiding, maar dit verband is niet sterk. Dat betekent dat redzaamheidsproblemen zich niet beperken tot mensen met een lager opleidingsniveau. Ook mensen met een hoge opleiding kunnen moeite hebben om in actie te komen, vol te houden en met om te gaan met tegenslag. Al deze vaardigheden zijn in meer of mindere mate van belang bij het maken van pensioenkeuzes en het *bedrag ineens*. Immers het vraagt inzicht in complexe materie, het vermogen consequenties van je keuzes over een langere periode te overzien en daar vervolgens ook naar te handelen.

Naast aanleg en omgevingskenmerken, heeft het proces waarin mensen zich bevinden invloed op het doenvermogen. Hoe complexer het proces en hoe meer stappen moeten worden doorlopen, hoe meer het doenvermogen van burgers wordt aangesproken. De beperkte trainbaarheid van het doenvermogen en de negatieve invloed die stress op het doenvermogen kan hebben, maakt dat de sleutel voor het vergroten van de redzaamheid van burgers voor een groot deel ligt in het inrichten van de omgeving. Als het om de keuze van een *bedrag ineens* en tooling gaat, kun je bijvoorbeeld denken aan het aanpassen van de keuzearchitectuur en slimme standaarden. In de tool zelf kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het gebruik van standaardinstellingen bij veelvoorkomende keuzes.

Daarbij is het goed om te beseffen dat de standaard in pensioenregelingen in Nederland een levenslange constante pensioenuitkering is. Uit onderzoek blijkt dat een constant uitkeringspatroon de populairste optie is. Wil je iets anders, dan zul je daarvoor zelf actief een keuze moeten maken. Uit onderzoek blijkt dat er een aanzienlijke belangstelling voor andere opties bestaat, zowel voor de hoog-laag-constructie als een *bedrag ineens*.
Wie er interesse hebben in een *bedrag ineens* en daarvan ook echt gebruik willen maken, is uitgebreider in paragraaf 2.2 besproken. Het gaat dan om zo'n 10 tot 20 procent van de deelnemers, met nog een substantiële groep die aangeeft het nog niet te weten.

De keuze voor een *bedrag ineens* vereist dat deelnemers complexe financiële consequenties overzien, zoals de fiscale impact en de invloed op toeslagen. Dit maakt het essentieel dat een ondersteunende tool de complexiteit helpt verminderen. Hierbij moeten functionaliteiten aansluiten bij de behoeften van diverse gebruikers, bij voorkeur zo goed

---

[24] Bovens, M., Keizer, A., Tiemeijer, W. (2017). *Weten is nog geen doen: Een realistisch perspectief op redzaamheid*. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), Rapporten aan de Regering, issue 97.
[25] Bovens, M.A.P. & Keizer, A.-G. (2020). *Doenvermogen: Van toets naar tools.* Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR).

mogelijk rekening houdend met bijvoorbeeld hun kennisniveau, financiële situatie, en de mate van keuzestress die ze ervaren.

Inzichten uit de literatuur rond het eerdergenoemde doenvermogen kunnen ook worden gebruikt bij het vaststellen van ontwerpprincipes voor een tool. Te denken valt aan het gebruik van visuele ondersteuning en stapsgewijze begeleiding. Deze principes kunnen helpen om complexe keuzes begrijpelijker en toegankelijker te maken voor een breed scala aan gebruikers. Betrek eindgebruikers actief via gebruikersonderzoek en testen. Tools moeten zo goed mogelijk aansluiten bij de behoeften van de gebruikersgroep en waar gewenst specifieke groepen, zoals mensen met lagere financiële geletterdheid of beperkte kennis van pensioenopties.

Zo is ook de timing van de inzet van de tool cruciaal. In de oriëntatiefase is er behoefte aan meer globaal en eenvoudig inzicht, terwijl in de keuzefase richting besluitvorming (vanaf 6 tot 9 maanden voor pensioendatum) meer gedetailleerde informatie en berekeningen noodzakelijk kunnen zijn. Dat betekent dat de tool door de extra stappen en 'techniek' ook complexer zal worden of als zodanig kan worden ervaren. Toch kan een goed ontworpen tool voor het *bedrag ineens* bepaalde complexiteit van keuzes verminderen, en ook vertrouwen en begrip vergroten. Dit draagt bij aan het maken van beter geïnformeerde pensioenkeuzes door deelnemers.

Online tooling voor pensioenen kan effectief zijn, maar blijkt het meest waardevol in combinatie met intensieve begeleiding, zoals een-op-een-gesprekken met een financieel adviseur, zo blijkt uit onderzoek (zie ook paragraaf 3.3).

Experts
Bij tooling kan gedacht worden aan het automatisch laten ophalen van gegevens (met bijvoorbeeld Ockto, iWize of Datakeeper) of de deelnemer zelf gegevens te laten invullen. De voor- en nadelen van beide opties zijn besproken. Het voordeel van automatisch ophalen is het gemak voor de deelnemer en hierdoor minder kans op afhaken. Het nadeel kan zijn dat mensen het wantrouwen, veelvuldig opnieuw moeten inloggen met DigiD en het hierdoor juist niet gebruiken. Ook kunnen de data verouderd zijn en hierdoor niet een goed beeld geven, al geven sommige gesprekspartners aan dat de beschikbare data voor planningsdoeleinden goed kunnen werken. Deelnemers kunnen de tool ook zelf invullen door bijvoorbeeld hun *bedrag ineens* uit mijnpensioenoverzicht.nl te halen. Dit zijn meer (foutgevoelige) handelingen voor de deelnemer. De kans op afhaken wordt groter. De API van Stichting Pensioenregister is binnen de huidige wetgeving alleen toegankelijk voor pensioenuitvoerders (pensioenfondsen, verzekeraars en premiepensioeninstellingen), niet voor derde partijen als het Nibud of financieel adviseurs.

In de gesprekken werd het gebruik van maatmensen en het stoplichtmodel besproken. Het gebruik van maatmensen kan helpen bij het snel verkrijgen van inzicht. Echter niet iedereen kan zich herkennen in maatmensen waardoor het risico kan bestaan dat er niet voldoende kan worden gewaarschuwd. Op zich vindt men het idee van een stoplicht niet onaardig. Met kleuren kun je goed een waarschuwing afgeven. Men vraagt zich wel af welke criteria dan zullen worden gehanteerd. Daarnaast kan een stoplicht te sturend zijn. Rood is vaak ook echt stoppen en groen ook echt doorrijden. Daarmee gaat een tool op basis van het stoplichtmodel verder dan alleen waarschuwen en komt het dichter bij financieel advies. Gevraagd werd naar *best practices* en vergelijkbare tools. Zo wordt de tool genoemd waarmee je de maximale hypotheek kunt berekenen op Funda.

"Pensioenfondsen kunnen nu alleen waarschuwen. Zij kunnen keuze niet weigeren als iemand bij rood toch wil. Een stoplicht is dan misschien niet handig".

"Als ik kijk vanuit ons doel, zeg maar, dan willen we wel graag dat het ook kwantitatief informatie geeft en zelf heb ik dan een beetje de tool van Funda in mijn hoofd, waarbij je een indicatie krijgt wat je hypotheeklast wordt."

3.2.3 Alternatieven voor *bedrag ineens* in de tool?

Experts
Uit een aantal gesprekken blijkt dat het ideaal zou kunnen zijn om een tool te hebben waarmee alle keuzes rondom pensionering kwantitatief kunnen worden doorgerekend. Dit omdat de afzonderlijke keuzes met elkaar interfereren. De hoogte van het *bedrag ineens* hangt immers af van andere keuzes.

Voor dit doel – een allesomvattende kwantitatieve pensioentool - bestaan al programma's voor financieel adviseurs. Dergelijke tooling gaat verder dan voorlichting en eenvoudig rekenwerk: dit zijn vaak complexe tools waarbij het functioneel ontwerp afgestemd is op de kennis en kunde van experts. Het is niet de bedoeling van het Nibud om een allesomvattende pensioentool voor consumenten te maken, inclusief alle varianten van mogelijke keuzes. We adviseren om bij de keuze voor een rekentool in de keuzefase *rekenkundig* alleen inzicht te bieden in het *bedrag ineens*. Wel is het raadzaam om kwalitatief ter heroverweging nog andere opties, zoals vaste levenslange uitkering of bijvoorbeeld hoog-laag te noemen in de communicatie in de tool. Een algemene doorverwijzing in de tool naar een financieel adviseur voor het complete financiële plaatje is wat ons betreft noodzakelijk. Dit is ook door meerdere stakeholders/experts genoemd in de gesprekken.

3.3 Doelgroep

Literatuur
Uit onderzoek naar het zoekgedrag van pensioendeelnemers blijkt dat de overgrote groep deelnemers passief of beperkt geïnteresseerd is in het eigen pensioen. Nog geen kwart van de deelnemers is te scharen onder de actieve deelnemers die op zoek gaan naar extra opties zoals het opnemen van een *bedrag ineens*. Die actief geïnteresseerde groep is het grootste onder 50-plussers.[26] De informatie die mensen zoeken over hun pensioen, betreft vooral de hoogte van het pensioeninkomen en de leeftijd van de AOW, zo blijkt uit de Pensioenmonitor van Netspar. Dit sluit aan bij het beeld dat het grootste deel van de deelnemers slechts beperkt geïnteresseerd is in het eigen pensioen.

Met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel krijgen deelnemers echter meer keuzevrijheid. Dat betekent ook dat van deelnemers wordt verwacht dat zij actiever bezig zijn met hun pensioen. In 2024 deed het Nibud onderzoek naar de bekendheid van het nieuwe stelsel, de wijze waarop deelnemers zich daarop voorbereiden en welke informatie of begeleiding ze daarbij wensen.[27] Allereerst blijkt dat ook in 2024 nog veel onbekend is over het nieuwe stelsel. Bijna driekwart van de ondervraagden weet wel dat er iets verandert, maar een groot deel van hen kan geen concrete veranderingen benoemen.

[26] van Dalen, H.P. & Henkens, C.J.I.M. (2022). Zoeken naar pensioeninformatie als de finishlijn in zicht komt. *Pensioen Magazine 2022/87*.
[27] Nibud (2024). Pensioenpeiling 2024.

Tegelijkertijd blijkt de behoefte aan keuzevrijheid in het stelsel groot. Zo willen veel mensen zowel vrijheid bij het bepalen van de pensioenleeftijd als bij de keuze voor een vaste of variabele uitkering. Ook de behoefte aan de keuze om een *bedrag ineens* op te nemen is substantieel. Deze behoefte aan keuzevrijheid lijkt op gespannen voet te staan met het verwachte en daadwerkelijke gedrag van mensen. Een groot deel van ondervraagden in de Nibud-Pensioenpeiling gaf immers ook aan dat zij niet verwachten hun pensioengedrag aan te passen. Dit beeld wordt ook onderschreven door het Sectorbeeld Pensioenen 2024 van de AFM. Daaruit blijkt dat de meerderheid van de pensioendeelnemers geen gebruik maakt van verschillende keuzemogelijkheden en in de standaard-optie blijft.

Bovenstaande onderschrijft het belang van goede begeleiding bij de keuzes die deelnemers hebben. Uit de Nibud-Pensioenpeiling van 2024 komt ook naar voren dat naast de behoefte aan keuzevrijheid, deelnemers ook geholpen willen worden bij die keuzes.

Experts
Aan de stakeholders is gevraagd voor welke doelgroep een dergelijke tooling het meest geschikt zou zijn. Hier wordt verschillend op gereageerd. De tool zou geschikt kunnen zijn voor iedereen die ongeveer 10 jaar voor pensionering zit om zich alvast te oriënteren. De echte beslissing is vaak 6 tot 9 maanden voor pensionering. Waar in de klantreis de meeste toegevoegde waarde ligt, oriëntatie of besluitvorming, daarvan is nog niet echt een beeld. Beide hebben voor- en nadelen, mogelijk kan het in één tool met meerdere lagen. Iedereen was het er wel over eens dat specifieke aandacht gewenst is voor mensen met een lager inkomen waarbij het *bedrag ineens* consequenties kan hebben voor toeslagen.

"Voor iedereen met een 2e en 3e pijler, vanaf 6 tot 9 maanden voor einddatum. Misschien ook eerder maar dan gaan mensen zich er waarschijnlijk nog niet in verdiepen."

"De focus moet liggen op mensen met minder financiële kennis. Vooral de impact op netto-inkomen en toeslagen moet eenvoudig worden uitgelegd."

3.4 Plek in de klantreis

Hoewel veel mensen onderschrijven dat het belangrijk is om zich op tijd te verdiepen in hun pensioen, maakt een groot deel van de mensen hier geen tijd voor vrij.[28] Dit verandert naarmate het pensioen dichterbij komt. Met het pensioen in zicht gaan mensen zich meer verdiepen in pensioenopties.[29] Het zoekgedrag verandert en mensen gaan intensiever aan de slag met hun pensioen. De meest intensieve zoektocht naar informatie over pensioen vindt plaats vanaf 5 tot 10 jaar voor pensionering.[30] Dit is ook het moment dat de keuze voor een *bedrag ineens* kan worden gemaakt, al zullen in de praktijk weinig mensen het zich financieel kunnen veroorloven om hun pensioen dan al (vervroegd) in te laten gaan.[31]

---

[28] Wijzer in geldzaken (2024). Pensioenmonitor meting 2024, Een onderzoek naar kennis, houding en gedrag rondom de oudedagsvoorziening onder de Nederlandse beroepsbevolking.
[29] Adams, G. A., & Rau, B. L. (2011). Putting off tomorrow to do what you want today: Planning for retirement. American Psychologist, 66(3), 180–192.
[30] van Dalen, H.P. & Henkens, C.J.I.M. (2022). Zoeken naar pensioeninformatie als de finishlijn in zicht komt. *Pensioen Magazine 2022/87*.
[31] De ingangsdatum van het ouderdomspensioen kan niet verder worden vervroegd dan 10 jaar voorafgaande aan de in het betreffende kalenderjaar geldende AOW-leeftijd. De wet maakt alleen een uitzondering voor

In 2022 heeft Muzus in samenwerking met het Nibud de klantreis van mensen die hun pensioen in zicht hebben in kaart gebracht.[32] Daarin zijn sleutelmomenten op weg naar pensioen in kaart gebracht (zie figuur 3).

Figuur 3: De klantreis: Blik op pensioen

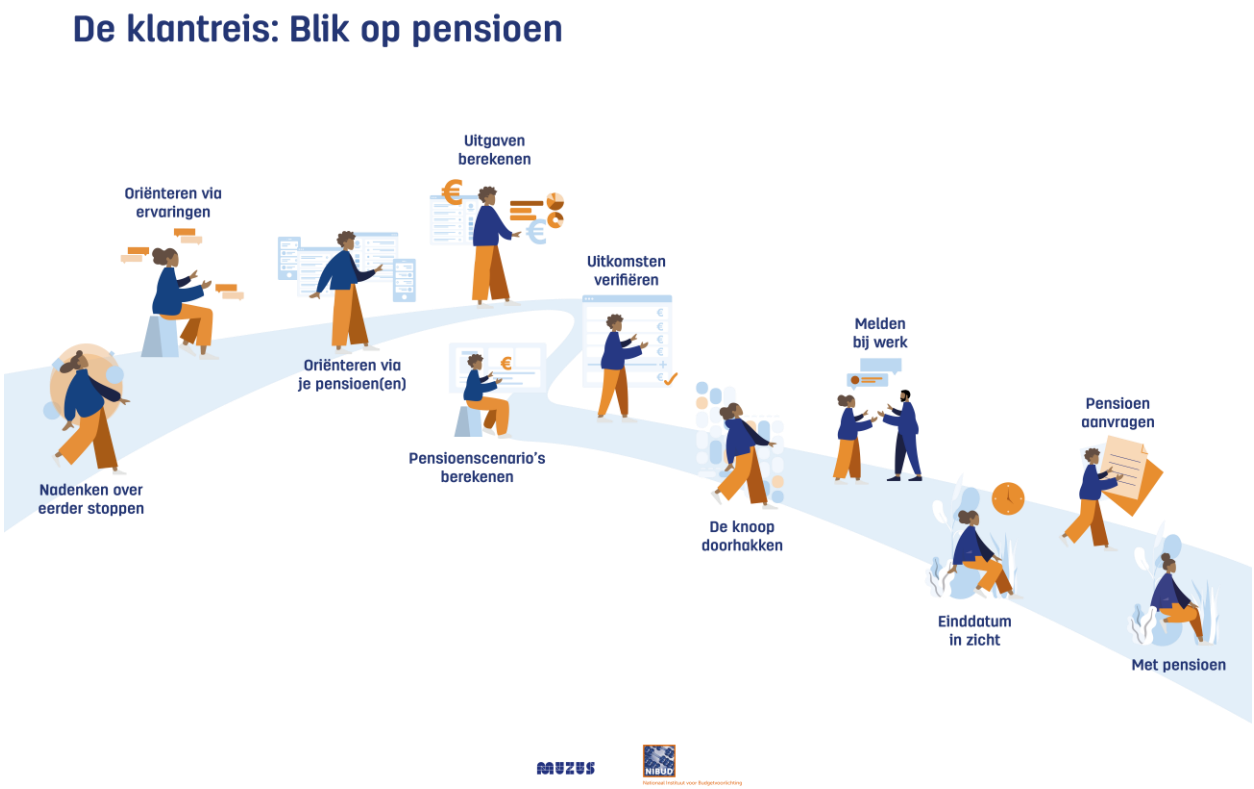

Bovenstaande klantreis is weliswaar gemaakt voor het afwegingsproces rond 'eerder stoppen met werken', maar geeft ook meer in het algemeen inzicht in de reis die werkenden afleggen voordat zij daadwerkelijk met pensioen gaan. Uit het achterliggende onderzoek van Muzus blijkt dat mensen bovenstaande klantreis niet allemaal op dezelfde manier doorlopen. Het startpunt van de reis kan verschillen, net als het aantal stappen dat iemand zet. Waar de een eerst zelf onderzoekt en dan pas de werkgever informeert over de plannen en wensen ten aanzien van pensionering, start een ander juist bij de werkgever om zich te oriënteren. Belangrijke sleutelmomenten rond de keuze voor *bedrag ineens* zijn de stappen waarin mensen onderzoeken wat de financiële mogelijkheden zijn na pensionering. Ook daar verschilt de manier waarop mensen ermee omgaan. Voor de een is een globaal beeld voldoende, een ander wil juist meer zekerheid en een gedetailleerd inzicht.

---

pensioenregelingen waarin een eerdere ingangsdatum als uiterste reglementaire pensioenleeftijd is vastgesteld. Voor (oudere) lijfrenteproducten kan een vervroegde ingangsdatum contractueel ook eerder dan 10 jaar voorafgaande aan de AOW-leeftijd aan de orde zijn. Echter, bij het vervroegen van pensioen of lijfrente (meer dan) 10 jaar voor AOW-datum blijft een zodanig beperkte levenslange uitkering over dat weinigen daarvan in de praktijk gebruik zullen (kunnen) maken, zeker in combinatie met een bedrag ineens.

[32] Muzus (2022). Blik op pensioen: de klantreis; Bouma, H., Kistemaker, S. & Visser, M. (2022). Blik op pensioen, de klantreis van (vroeg)pensioen in beeld. Muzus, Nibud. *Pensioen Magazine 2022/134.*

Het maakt ook uit of je nog in de oriëntatiefase zit, of al meer in de keuzefase (bij sleutelmomenten 'uitkomsten verifiëren' en 'de knoop doorhakken').

Wanneer we dit vertalen naar de ontwikkeling van een tool, kunnen we denken aan een zekere mate van gelaagdheid, waarbij een eerste globaal beeld snel te geven is. En een meer gedetailleerd beeld meer inspanning van de deelnemer vraagt, of zelfs de inzet van een andere vorm van begeleiding, misschien zelfs advies, nodig is.

3.5 Nibud als afzender tool

Experts
De gesprekspartners zien het Nibud wel als een geschikte partij voor het ontwikkelen van een tool. Wijzer in geldzaken en de Belastingdienst worden ook genoemd. Het voordeel van het Nibud is haar onafhankelijkheid en beschikbaarheid van uitgavencijfers. De tool van het Nibud helpt bij informeren en oriënteren. De focus moet liggen op bewustwording en het faciliteren van besluitvorming. De tool kan worden geïntegreerd in online portalen van pensioenuitvoerders (in de tweede en derde pijler). Het moet aanvullende inzichten bieden, maar persoonlijk advies niet vervangen.

"Het Nibud zou een bekende plek voor de tool kunnen zijn, maar we weten niet zeker of ze de expertise hebben om die ook te bouwen."

"Een white label tool kan helpen om consistentie en onafhankelijkheid in informatie te waarborgen, terwijl het aangepast kan worden aan de branding van individuele pensioenfondsen."

Met de volgende onderwerpen of inzichten moet het Nibud zeker rekening houden:
- Bij de ontwikkeling van een tool is het betrekken van de Belastingdienst en pensioenuitvoerders (uit zowel tweede als derde pijler) essentieel. Ook om goed aan te sluiten op elkaars informatievoorziening;
- Een centrale, onafhankelijke plek voor informatie en tooling is wenselijk;
- Laagdrempeligheid en toegankelijkheid voor kwetsbare groepen moeten prioriteit zijn;
- Vragen als waar moet het draaien, authenticatie, moet je inloggen en mandaat moet je meenemen;
- Flankerend overheidsbeleid is belangrijk. Risico's liggen nu bij deelnemer;
- Gevolgen voor ex-partners ook meenemen;
- Een bedrag ineens is slechts een van de mogelijke keuzes, naast bijvoorbeeld hoog-laag pensioen. Neem ook deze bredere context mee.

3.6 Tijdlijnen en kosten

Experts
De wens is om zeker 6 maanden voor invoering van het *bedrag ineens* de communicatie hierover te kunnen beginnen. Pensioenuitvoerders zien een tool die door het Ministerie van SZW wordt gefinancierd als deel van flankerend beleid van de overheid.

Kosten zullen bestaan uit het ontwikkelen van de tool en van een jaarlijkse update. Belastingregels veranderen immers jaarlijks. Bovendien is het voornemen van het kabinet om het toeslagenstelsel te hervormen.

4. Varianten tool bedrag ineens

In dit hoofdstuk beschrijven we twee hoofdvarianten van een mogelijke tooling voor het *bedrag ineens*. De twee varianten verschillen vooral in de plaats die de tool in de klantreis inneemt. De eerste variant gaat uit van een tool die redelijk vooraan in het keuzeproces van een huishouden wordt ingezet. De tweede variant zit juist achteraan in het keuzeproces. De twee varianten zijn min of meer twee uitersten.

Het combineren van onderdelen van beide varianten is wellicht mogelijk. Ook is het denkbaar en mogelijk om beide varianten in één tool aan te bieden, desgewenst met een 'ingroeimodel' (waarbij eerst variant 1 wordt ontwikkeld en later variant 2). Een andere optie is om juist twee verschillende tools te ontwikkelen met elk een andere positionering in de klantreis.

Stoplichtmodel of risicometer
Het idee van een stoplichtmodel werd oorspronkelijk als mogelijke richting voor de tool naar voren gebracht. Experts geven in gesprekken aan het idee van een stoplichtentool op zich niet onaardig te vinden. Met kleuren kun je goed een waarschuwing afgeven. Men vraagt zich wel af welke criteria dan worden gehanteerd. Daarnaast kan een stoplicht te sturend zijn. Rood is vaak ook echt stoppen en groen ook echt doorrijden, en dat gaat verder dan alleen voorlichten en waarschuwen.

De vraag of en hoe een stoplichtentool passend is en verder kan worden ingevuld, roept bij de experts nog veel vragen op. Het dringende advies dat een 'stoplicht' geeft, lijkt niet gewenst. De kleurcodering van een stoplicht is naar onze mening wel bruikbaar en herkenbaar, maar de analogie met een echt stoplicht kan mogelijk verkeerde verwachtingen wekken. Ook uitspraken gedaan door de minister van SZW wijzen in deze richting.[33] Een alternatieve invulling, die aansluit bij de hoofdboodschap, kan zijn: een risicometer *bedrag ineens*. Daarmee is niet 'groen = wel doen' en 'rood = niet doen', maar geeft het een indicatie van het financiële risico dat iemand loopt bij opname van het *bedrag ineens*. Deze kan ook vergezeld gaan van een tekst met uitleg bij de getoonde kleur. Daarin is dan meer ruimte voor flexibiliteit en nuance, passend bij de complexiteit van pensioenbeslissingen. Een tool die vergelijkbaar is met de Nibud-Risicometer Lenen.[34]

Figuur 4: Resultaatpagina Risicometer Lenen

[33] *'Ik vind het wel echt belangrijk dat we het maximale doen om de risico's bij mensen op tijd en goed in beeld te brengen. Ik vind het zelfs nog even de vraag of daar groen uit moet komen. Je zou je ook nog kunnen voorstellen dat het model niet verdergaat dan een soort Duits oranje, om het maar even zo te zeggen, namelijk dat je van rood naar oranje gaat. "Pas op, er zijn een aantal risico's. De afweging moet u zelf blijven maken, maar we wijzen u erop dat het erop lijkt dat het wel of niet een positieve keuze voor u zou kunnen inhouden." Echt groen, een model waaraan je de zekerheid kan ontlenen dat het voor jou geen risico's met zich meebrengt ... Die zekerheid zou ik niet willen veronderstellen.' [Handelingen TK 2024/2025, nr. 5, item 7]*
[34] *Zie: https://www.nibud.nl/tools/risicometer-lenen/*

Ongeacht de keuze voor een invulling, zullen in de volgende fase en bij het functioneel ontwerp van de tool toetsingscriteria moeten worden bepaald voor de kleurcodering.

4.1 Variant 1: oriëntatietool

Variant 1 is een tool die aan het begin van het keuzeproces rondom pensionering kan worden ingezet. Dat wil zeggen dat hij (globaal) gericht is op 55- of 60-plussers die serieus beginnen na te denken over hun pensionering.

4.1.1 Beschrijving

In deze tool worden op hoofdlijn en kwalitatief de (financiële) keuzes rondom pensionering voor een huishouden in kaart gebracht, met nadruk op het *bedrag ineens*. De nadruk zal enerzijds liggen op het beschrijven van de mogelijkheden van een *bedrag ineens*, zoals hoogte, tijdstip, meerdere potjes, situatie partner en minimaal bedrag. Anderzijds op de effecten ervan, zoals invloed op belasting, toeslagen en lager inkomen op langere termijn. Daarvoor zullen enkele relevante vragen worden gesteld aan gebruikers. De alternatieven en de andere keuzes bij ingaan van pensioenuitkering zullen globaal worden behandeld. Te denken valt aan hoog/laag, deeltijdpensioen, afruil ouderdoms- en nabestaandenpensioen.

De tool kan een eerste schets geven of een *bedrag ineens* een interessante optie is via persona's (maatmensen), inkomensklassen en een eerste indruk van de hoogte van het *bedrag ineens* via bijvoorbeeld doorverwijzing naar Mijnpensioenoverzicht.nl.
Dat kan in een kleurenschema worden uitgedrukt met een begeleidende tekst. Ook kan worden ingespeeld op niet-financiële afwegingen, en kan worden aangesloten op bestedingsdoelen die mensen met het *bedrag ineens* hebben.

4.1.2 Tijdlijnen

Ervaringen met bestaande Nibud-tooling die kwalitatief van aard is en gesprekken met softwareontwikkelaars, geven een indicatie van de tijdlijnen van een ontwikkeling van een dergelijke tool. Ervan uitgaande dat je zowel gebruikers als stakeholders/experts bij de ontwikkeling wilt betrekken - hetgeen terugkomt in gesprekken met experts en ook volgt uit literatuur rond doenvermogen - verwachten wij vanaf het moment van opdrachtverstrekking ongeveer tussen de vijf en zeven maanden nodig te hebben voor realisatie.

4.1.3 Voor- en nadelen

Dit is vooral een kwalitatieve tool die tot doel heeft mensen serieus te laten nadenken of een *bedrag ineens* een interessante optie zou kunnen zijn. Heel specifieke input van het huishouden en een uitgebreide rekentool is op dit tijdstip in de klantreis in principe niet nodig en ook nog niet wenselijk. Pensionering kan immers nog jaren duren en iemands pensioensituatie kan tot die tijd nog sterk wijzigen. Ook is er nog een relatief grote mate van onzekerheid over de hoogte van het (maximale) bruto *bedrag ineens*, en op effecten daarvan op bijvoorbeeld belastingen en toeslagen.

Beperkte complexiteit en weinig beslag op doenvermogen
Het voordeel is dat een dergelijke kwalitatieve tool relatief snel ontwikkeld kan worden. Er zijn geen externe brondata nodig en de complexiteit van iemands financiële situatie en

pensioenopbouw hoeft niet tot in de finesses worden uitgewerkt. Daarmee is de belasting van iemands doenvermogen voor het invullen van de tool beperkt.

Doorverwijzing naar pensioenuitvoerder of financieel adviseur
Het Nibud is als onafhankelijke afzender van de tool in staat om de diverse onderdelen van het pensioeninkomen te behandelen. Voor de uiteindelijke beslissing - later in de klantreis - zal worden doorverwezen naar de eigen pensioenuitvoerder(s) of naar een financieel adviseur. Andere partijen kunnen doorverwijzen naar deze tool voor deelnemers in de oriëntatiefase.

Andere verwachtingen van stakeholders en gebruikers
Een belangrijk nadeel is dat een kwalitatieve tool vooral en alleen waarde toevoegt in de oriëntatiefase. Uit gesprekken blijkt dat veel stakeholders in de pensioensector andere verwachtingen hebben van een tool *bedrag ineens* dan alleen een kwalitatieve tool. Belangrijk is echter dat een dergelijke tool ook niet aan de mogelijke verwachting en behoefte van deelnemers voldoet die juist op zoek zijn naar meer gedetailleerde informatie rond pensioenkeuzes, zeker in de fase richting besluitvorming.

Sluit niet geheel aan bij toezeggingen
Ook sluit een tool in de oriëntatiefase jaren voor de pensioeningangsdatum niet logisch aan bij bepaalde uitspraken gedaan door de minister van SZW. Zo oppert de minister dat de Nibud-tool 'een sluitstuk' in de informatievoorziening zou kunnen vormen, kortgezegd na bepaalde waarschuwingen vanuit je pensioenfonds op het moment 'dat je overweegt om gebruik te maken' van het *bedrag ineens* en nadat je als deelnemer door je pensioenfonds bent verwezen naar 'bronnen waar meer informatie te vinden is'. Dat kan volgens de minister 'via pensioenoverzichten en webtools die beschikbaar zijn'. 'Deze Nibud-tool zou daar een´sluitstuk´ op kunnen vormen, om je 'echt zo diep mogelijk mee te nemen in die afweging.' Daarna volgt dan de echte besluitvormingsfase, waarbij ook de adviseur in beeld kan komen.[35]

4.2 Variant 2: Keuzetool (richting besluitvorming)

Variant 2 is een tool die meer aan het eind van het keuzeproces rondom pensionering kan worden ingezet. Dat wil zeggen dat hij (globaal) gericht is op 65-plussers, vlak voordat de definitieve keuzes rondom pensionering moeten worden gemaakt. Dit is ongeveer vanaf 6 tot 9 maanden voor pensioeningangsdatum. De pensioensituatie van huishoudens zal niet meer drastisch veranderen en daarmee is er de wens om de financiële effecten van het *bedrag ineens* (rekenkundig) te bekijken.

In deze variant kan ook een vorm van gelaagdheid worden aangebracht. Waarbij je kunt kiezen voor een beperkte of uitgebreidere variant (zie paragraaf 4.2.2 voor de opties ter overweging en onze gedachten daarbij).

4.2.1 Beschrijving

Voor deze variant is het nodig dat er gegevens over iemands financiële situatie worden ingevuld. Dit betreft onder andere het bruto-inkomen van het huishouden na

[35] Daarop is in het wetgevingsproces bedrag ineens meerdere malen gehint, ook recentelijk nog door de minister van SZW: 'het vrijwel ondoenlijk is om een tool ontwikkelen die honderd procent dekkend is en mensen in hun individuele situatie inzicht geeft. Je zult daar echt bijna een financieel adviseur voor in dienst moeten nemen.' (Handelingen TK 2024/2025, nr. 5, item 7)

pensionering, de hoogte van het *bedrag ineens* en andere relevante kenmerken, zoals de situatie van de partner bijvoorbeeld.
Met deze input kan dan een indicatie worden gegeven van het effect van het *bedrag ineens* op het inkomen van het jaar van uitkering en van de inkomens in latere jaren.[36]
De focus ligt daarbij dan op het bruto-netto traject, inclusief toeslagen. En op het inkomen na pensionering als een van de elementen van de risicometing. Uitgangspunt is een tool waarbij gebruikers zelf gegevens en bedragen moeten invullen. Het gebruik van externe brondata via automatische koppelingen is door ons niet op korte termijn te realiseren.

Ook andere inhoudelijke (deel)onderwerpen kunnen bij de ontwikkeling van een dergelijke tool worden betrokken.[37] Te denken valt aan:

- Expliciete aandacht voor de doelgroep voor de uitgestelde betaling. Dit voegt extra complexiteit toe in tooling en kent uitdagingen in communicatie, maar is wel onderdeel van het keuzerecht;
- Extra aandacht voor kwetsbare doelgroepen, en de effecten van een *bedrag ineens* op inkomensafhankelijke regelingen bijvoorbeeld bij mensen in een uitkeringssituatie en mensen met recht op AIO;
- Uitgavenkant in de jaren na pensionering meenemen. Het Nibud kan daarmee in de communicatie ook aansluiten bij concrete bestedingsdoelen van mensen.

Andere opties zijn te vinden in het literatuuronderzoek (met name paragraaf 3.5).

4.2.2 Varianten van gelaagdheid: een beperkte of uitgebreidere rekentool

Bij het onderscheid tussen de lagen en de invulling van een beperkte of uitgebreidere variant kan functioneel worden gedacht aan:

- Een tool die zich alleen richt op de effecten van *bedrag ineens* van de totale pensioen- en lijfrentevermogens van iemand (of een huishouden) op één ingangsdatum versus een tool waarmee ook verschillende keuzes rond het *bedrag ineens* voor verschillende pensioen- en lijfrenteproducten (separaat) kunnen worden doorgerekend;
- Toeslagen risico's visueel met kleuren laten zien versus toeslagen risico's ook grofmazig in euro's berekenen. Door als uitkomst te focussen op het risico ("risicometer") met een kleurenschema in plaats van op een precies bedrag in euro's kan rekening gehouden worden met zowel gebruiksgemak als bruikbaarheid van de tool. Uitzonderingen waarvoor de tool niet geldt dienen expliciet van tevoren te worden benoemd. Denk dan bijvoorbeeld aan de consequenties van het gebruik van het bedrag ineens voor gemeentelijke inkomenstoeslag;
- Naast de openbare toegankelijkheid van de tool kun je de mogelijkheid creëren om de tool *whitelabel* aan te bieden aan pensioenuitvoerders (zowel tweede als derde pijler), in hun eigen klantreis als onderdeel van de keuzebegeleiding; een API-variant vanuit het Nibud is voor ons geen optie;
- De inzet van AI om de gecontroleerde inhoud van deze tool ook beschikbaar te maken als interactieve 'vraagbaak'.

Bij een **beperkte variant** van een rekentool denken wij aan:

- Aansluiting bij de getoonde bedragen en scenario's van Mijnpensioenoverzicht.nl voor het zelf in te vullen *bedrag ineens* door gebruikers, met beperkte mogelijkheid

[36] Opgemerkt wordt dat het altijd om indicaties zal gaan, al was het maar omdat belastingen en toeslagen jaarlijks wijzigen en voor toekomstige jaren zal moeten gewerkt met cijfers van het jaar van invullen van de tool.
[37] Sommige opties zouden ook kunnen passen bij een oriëntatietool, maar dan kwalitatief uitgewerkt.

om inzicht te bieden in de fiscale gevolgen van opname voor en na AOW-datum. Daarbij lijkt het wenselijk een separaat invulveld voor lijfrenten in te bouwen. Deze tool richt zich op de totale pensioen- en lijfrentevermogens van iemand (of een huishouden) op één ingangsdatum;
- Beperkte keuzemogelijkheden in precisie van inkomensberekening. Zo zouden bijvoorbeeld niet alle uitzonderingsmogelijkheden in de huurtoeslag, soms voor heel kleine groepen, uitgevraagd en kwantitatief hoeven te worden doorgerekend. Dergelijke situaties zouden dan alleen kwalitatief kunnen worden genoemd;
- Het bedienen van een niet-volledige *range* aan huishoudtypen. Door bijvoorbeeld als standaard uit te gaan van een huishouden zonder kinderen[38], hoef je bijvoorbeeld geen rekening te houden met kinderopvangtoeslag en kindgebonden budget.

Bij een **uitgebreidere variant** van een rekentool denken wij aan:
- Verschillende pensioen- en lijfrenteproducten kunnen desgewenst afzonderlijk worden ingevuld en indicatief worden doorgerekend, met flexibiliteit van ingangsdata;
- Grotere precisie van inkomensberekening mogelijk;
- Het bedienen van een uitgebreidere *range* aan huishoudtypen;
- Expliciete aandacht voor de doelgroep voor de uitgestelde betaling;
- Meer visuele begeleiding in de tool, omdat gebruikers meer gegevens zullen moeten invullen in vergelijking met de beperktere (rekentool) variant.

De door ons geschetste invulling van een beperkte en uitgebreidere variant is richtinggevend. Er zijn ook daarin nog veel keuzes te maken ten aanzien van de uiteindelijk gewenste rekentool en belangrijkste functionaliteiten en randvoorwaarden.

Verdere uitwerking komt aan de orde in een volgende fase en bij het functioneel ontwerp. In box 1 in paragraaf 3.1 staan ervaringen en voorbeelden met andere tools van het Nibud ter inspiratie bij de ontwikkeling van een tool *bedrag ineens*.

4.2.3 Tijdlijnen

Ervaringen met bestaande Nibud-tooling die kwantitatief van aard is en gesprekken met softwareontwikkelaars, geven een indicatie van de tijdlijnen van een ontwikkeling van een dergelijke tool. Ervan uitgaande dat je zowel gebruikers als stakeholders/experts bij de ontwikkeling wilt betrekken, hetgeen terugkomt in gesprekken met stakeholders en ook volgt uit literatuur rond doenvermogen, verwachten wij vanaf het moment van opdrachtverstrekking ongeveer tussen de 8 à 10 maanden nodig te hebben voor realisatie. Gebruikmaking van een externe rekenkern kan de doorlooptijd waarschijnlijk iets beperken.

4.2.4 Voor- en nadelen

Tool geeft preciezer beeld
Deze tool kan een preciezer beeld geven van de effecten van het *bedrag ineens* op het inkomen in het jaar van uitkering en van latere jaren.

[38] Hetgeen in deze levensfase in verreweg de meeste situaties ook het geval zal zijn.

Tool is redelijk complex
Iemands financiële situatie kan complex zijn en zijn pensioenopbouw ook. Het *bedrag ineens* kan in een uitgebreidere variant op verschillende opbouwproducten worden ingezet. Dat kan een dergelijke tool zelf complex maken en daarmee een grotere belasting vormen voor het doenvermogen van een individueel huishouden.

Automatisch gebruik van brondata niet op korte termijn te realiseren
Idealiter wordt iemands financiële situatie en pensioenopbouw - na toestemming en authenticatie van de gebruiker - ingelezen via externe brondata, zoals van Mijnpensioenoverzicht.nl en de Belastingdienst. Dit kan door ons niet op korte termijn worden gerealiseerd. Als het Nibud afzender van een dergelijke tool zou worden, heeft dat veel AVG-technische consequenties. Stichting Pensioenregister heeft een API die niet voor anderen dan pensioenuitvoerders (pensioenfondsen, verzekeraars en premie pensioeninstellingen) toegankelijk is.[39] Er is wetgeving nodig om het delen van data aan anderen mogelijk te maken. De cijfers van de Belastingdienst zijn zeer beperkt bruikbaar, want deze lopen achter (aangiftejaar) bij het jaar waarin de afkoop plaats gaat vinden (afkoopjaar) en geven geen inzicht in de toekomstige situatie na pensionering.

Mijnpensioenoverzicht.nl gaat 10 jaar voor AOW-leeftijd het *bedrag ineens* tonen, zowel het eenmalige bedrag als het gevolg voor de levenslange pensioenuitkering. Bij de getoonde bedragen wordt uitgegaan van de situatie waarbij de deelnemer bij alle aanspraken kiest voor *bedrag ineens*. Mijnpensioenoverzicht.nl toont hoe hoog het *bedrag ineens* is met drie percentages, 10 procent-, 5 procent- en 0 procent-scenario. Veel huishoudens hebben echter meerdere pensioenopbouwproducten en kunnen dus variëren in hoogte en ingangsdatum per product wat betreft *bedrag ineens*. Zeker ook als de pensioenopbouw van een partner erbij betrokken wordt. En Mijnpensioenoverzicht.nl biedt geen informatie over lijfrenteproducten (derde pijler).

Gebruik van bestaande rekenkern
De doorlooptijd kan worden beperkt als we bij de ontwikkeling van de tool aansluiten op een bestaande 'rekenkern' (met name bruto-netto, vervroegen en uitstellen van pensioen en lijfrente) van een externe software aanbieder. Voor die aansluiting kan worden gedacht aan een doorlooptijd van zo'n 3 maanden, zo blijkt uit gesprekken. Parallel daaraan kan de rest van de toolontwikkeling plaatsvinden. Een ander voordeel hiervan is dat in 'automatische' updates, voor onder andere belastingeffecten, dan al is voorzien. De kosten zullen naar verwachting hoger liggen, ook omdat externe partijen kunnen werken met een licentiemodel dat het Nibud dan moet afnemen.

Sluit aan bij verwachtingen van stakeholders en gebruikers
Een 'rekentool' sluit meer aan bij wensen die er leven in de pensioensector. Dit blijkt uit de gesprekken die we met stakeholders hebben gevoerd. Een kwantitatieve tool faciliteert deelnemers die juist op zoek zijn naar meer gedetailleerde informatie en een globale indicatieve berekening willen van belasting- en toeslageffecten op hun verwachte *bedrag ineens*.

[39] De API van Stichting Pensioenregister is binnen de huidige wetgeving alleen toegankelijk voor pensioenuitvoerders, niet voor derde partijen als het Nibud of financieel adviseurs. Na een wetswijziging zouden de pensioengegevens eventueel met derde partijen kunnen worden gedeeld.

4.2.5 Tot slot

Het is niet de bedoeling van het Nibud om een allesomvattende pensioentool te maken, inclusief alle varianten van mogelijke keuzes. Daarvoor zijn bestaande programma's voor financieel adviseurs. We adviseren om bij de keuze voor een rekentool rekenkundig alleen inzicht te bieden in het *bedrag ineens*, en daarna altijd nog ter heroverweging andere opties te noemen, zoals vaste levenslange uitkering of bijvoorbeeld hoog/laag in de communicatie in de tool. Een algemene doorverwijzing in de tool naar een financieel adviseur voor het complete financiële plaatje is wat ons betreft noodzakelijk. Dit is ook door meerdere stakeholders/experts genoemd in de gesprekken.

Bijlage 1 | Samenvatting literatuuronderzoek

Voor het complete literatuuronderzoek verwijzen wij naar het aparte rapport "Tool bedrag ineens. Literatuurstudie ten behoeve van de ontwikkeling van een tool bedrag ineens".

Het keuzerecht *bedrag ineens* biedt de mogelijkheid om maximaal 10 procent van opgebouwde ouderdomspensioen- en lijfrentevermogen in één keer op te nemen bij pensionering.
Het ministerie van SZW heeft het Nibud gevraagd om een vooronderzoek naar een tool voor het keuzerecht *bedrag ineens* uit te voeren. Deze tool zou de deelnemer bij de keuze rondom de ingangsdatum van een ouderdomspensioen of lijfrente meer inzicht kunnen bieden in de gevolgen van een *bedrag ineens*.

Onderdeel van dit vooronderzoek is een beknopt literatuuronderzoek, waarin we relevante inzichten over de belangrijkste risico's en behoeften van deelnemers bij het maken van pensioenkeuzes in het algemeen en het *bedrag ineens* in het bijzonder op een rijtje zetten. Dit literatuuronderzoek is vooral bedoeld om de keuzes bij de ontwikkeling van een tool mede richting te geven. Daarbij is er extra aandacht voor de doelgroep, het moment van gebruik, en de gewenste functionaliteiten van de tool.

Interesse en doelgroep
Onderzoeken tonen aan dat er onder de doelgroep van bijna gepensioneerden een substantiële interesse is om een *bedrag ineens* op te nemen. Maar er is ook nog veel onbekendheid met deze nieuwe keuzemogelijkheid. Afhankelijk van de vraagstelling en het onderzoek gaat het dan om zo'n 10 tot 20 procent van de deelnemers die aangeeft er (zeker) gebruik van te willen maken. Er is ook nog een substantiële groep die aangeeft het nog niet te weten. Genoemde bestedingsdoelen voor het *bedrag ineens* variëren, waarbij reizen, het creëren van een buffer of hypotheekaflossing het vaakst worden genoemd.

Aanstaande gepensioneerden die in onderzoek aangeven geen gebruik te willen maken van dit keuzerecht, zien een grote eenmalige opname vooral als een sigaar uit eigen doos. Ook zijn ze bang dat het nadelig voor hen uitpakt. Zij wijzen onder andere op belasting- en toeslageffecten.

De klantreis en timing van de tool
Mensen beginnen zich meestal pas 5 tot 10 jaar voor hun pensioen serieus met hun pensioenplanning bezig te houden. Niet iedereen legt dezelfde klantreis af als het gaat om het maken van keuzes rond pensionering: de behoefte aan informatie en het detailniveau varieert en de meerderheid van de mensen kiest vaak standaardopties. Dit passieve gedrag staat in contrast met de wens naar keuzevrijheid. Het maken van pensioenkeuzes kan stressvol zijn door de mentale belasting en de complexiteit, vooral wanneer te veel keuzes worden gepresenteerd.

Wanneer mensen wel voor keuzes worden geplaatst, zijn onder andere heldere informatie, goede begeleiding en het stimuleren van 'verstandige' keuzes in keuzearchitectuur van belang.

Inzichten uit de literatuur rond het doenvermogen van mensen kunnen worden gebruikt bij het vaststellen van ontwerpprincipes voor een tool *bedrag ineens*. Te denken valt aan het gebruik van visuele ondersteuning, stapsgewijze begeleiding en het belang van

gebruikersonderzoek. Deze principes kunnen helpen om complexe keuzes begrijpelijker en toegankelijker te maken voor een breed scala aan gebruikers.

Fasering van de pensioenklantreis
De keuze voor het *bedrag ineens* kan alleen bij pensioeningang worden gemaakt. Er zijn grofweg twee belangrijke fases waarop een tool in beeld kan komen:

- Oriëntatiefase (5 tot 10 jaar voor pensioen): in deze fase zoeken deelnemers vooral eenvoudige en globale informatie over hun pensioenkeuzes, informatie over het *bedrag ineens* is hiervan een onderdeel.
- Keuzefase (6 tot 9 maanden voor pensioen): in deze fase richting besluitvorming over te maken pensioenkeuzes kan een tool meer gedetailleerde informatie bieden, inclusief de fiscale impact en de invloed op toeslagen.

Complexiteit van de keuze en ondersteuning van de tool
De keuze voor een *bedrag ineens* vereist dat deelnemers de complexe financiële gevolgen begrijpen, zoals de fiscale impact en de invloed op toeslagen. Het is van belang dat een tool deze complexiteit vermindert door functies te bieden die zo goed mogelijk aansluiten bij het kennisniveau en de financiële situatie van de gebruikers. De tool kan dan waarschuwen en risico's aangeven, en bijvoorbeeld werken met scenario-analyses, rekenvoorbeelden en simulaties om gebruikers meer inzicht in de gevolgen van het *bedrag ineens* op inkomen, belasting en toeslagen te geven. Gelaagde informatie helpt om een *overload* aan informatie te verminderen en de tool toegankelijker te maken.

De inhoud en functionaliteiten van een tool bedrag ineens
Mede op basis van diverse literatuur en beleidsdocumenten adviseren we om in een tool *bedrag ineens* in de keuzefase (richting besluitvorming) ten minste aandacht te besteden aan de volgende vijf onderdelen en onderwerpen:

- Introductie en algemene informatie over een *bedrag ineens*, vanuit bijvoorbeeld wensen, doelen en andere (bredere) keuzes rond pensionering en de voorwaarden van opname (onder andere maximaal 10% van het ouderdomspensioen en lijfrentekapitaal);
- De mogelijkheden van een *bedrag ineens* (zoals hoogte, ingangsmoment, meerdere potjes, situatie partner);
- De effecten en risico's van een *bedrag ineens* (zoals invloed op belasting, toeslagen, lager inkomen op langere termijn in relatie tot uitgaven);
- De alternatieven en andere keuzes bij ingaan van de pensioenuitkering (zoals hoog-laag pensioen);
- Doorverwijzing naar pensioenuitvoerders en adviseurs voor concrete besluitvorming rond het *bedrag ineens* en afwegingen in een breder kader.

Daarnaast zijn er specifieke doelgroepen en deelonderwerpen, waarvoor (extra) aandacht kan komen in een tool. Te denken valt aan kwetsbare doelgroepen, zoals mensen in een uitkeringssituatie, mensen met recht op AIO, plus aandacht voor levensgebeurtenissen met bijzondere impact (zoals echtscheiding en overlijden).

Bij voorkeur worden deze onderwerpen besproken en getoetst in een klankbordgroep (bijna-gepensioneerden) en expertgroep (professionals/stakeholders) om deze vervolgens te prioriteren en waar nodig aan te vullen vanuit behoefte en wenselijkheid en/of noodzaak. Daarna kan in de fase van een functioneel ontwerp van een tool *bedrag ineens* de concrete invulling worden bepaald.

Een gebruiksvriendelijke tool is van groot belang. Standaardopties kunnen keuzestress verminderen en visuele hulpmiddelen zoals grafieken en vergelijkingen bieden ondersteuning. Het is belangrijk dat de tool getest wordt en feedback van gebruikers wordt verzameld om de functionaliteit verder te verbeteren.

Begeleiding en advies
Er is duidelijk een behoefte aan begeleiding bij het maken van keuzes, ook voor het keuzerecht *bedrag ineens*. Uit onderzoek blijkt dat intensieve begeleiding de effectiviteit en het begrip van keuzes vergroot, zoals gesprekken met financieel adviseurs.
Voor de een is een globaal beeld voldoende, een ander wil juist meer zekerheid en een gedetailleerd inzicht. Het maakt ook uit of je nog in de oriëntatiefase zit, of al meer in de keuzefase, waarin je bepaalde uitkomsten wilt verifiëren en knopen wilt doorhakken.

Wanneer we dit vertalen naar de ontwikkeling van een tool, kunnen we denken aan een zekere mate van gelaagdheid. In de tool is een eerste, globaal beeld snel te geven; voor een meer gedetailleerd beeld is meer inspanning van de deelnemer nodig, of zelfs de inzet van een andere vorm van begeleiding, waaronder advies. Het is raadzaam om hier bij het ontwerp van een tool rekening mee te houden.

Conclusie en aanbevelingen
Het bieden van keuzeopties voor deelnemers, zoals het *bedrag* ineens, kan welvaart verhogend zijn, maar dit moet zorgvuldig worden ondersteund. De keuze voor het *bedrag ineens* biedt extra flexibiliteit, maar vereist dat deelnemers de implicaties goed begrijpen. Een goed ontworpen tool kan helpen om de complexiteit van deze keuze te verminderen, door duidelijke – gedetailleerde - informatie te verstrekken die aansluit bij het behoefte- en kennisniveau van de gebruiker. De tool moet flexibel zijn en rekening houden met de gebruiksfase en kenmerken van de doelgroep.

Een tool kan in de oriëntatiefase eenvoudige informatie verstrekken en in de keuzefase meer gedetailleerdere berekeningen, risico's en scenario-analyses aanbieden. Het gebruik van visuele hulpmiddelen, zoals grafieken en simulaties, kan helpen bij het verduidelijken van de gevolgen voor inkomen, belasting en toeslagen. Daarnaast is het belangrijk om gebruikersonderzoek en feedback te integreren om de functionaliteit van de tool te optimaliseren en aan te passen aan de behoeften van de doelgroep.

Kortom, een goed ontwikkelde tool kan de keuze voor het *bedrag ineens* toegankelijker maken, het vertrouwen van deelnemers vergroten en hen helpen weloverwogen keuzes te maken.

Een tool is echter geen vervanging van advies. En ook niet voor iedereen even makkelijk zal zijn om alleen te doorlopen. Online tools en keuzebegeleiding voor pensioenen kunnen effectief zijn, maar blijken het meest waardevol in combinatie met intensieve begeleiding, zoals een-op-een-gesprekken met een financieel adviseur. Dit leidt tot meer begrip van de financiële implicaties, hogere interactie met de tool en een grotere ervaren waarde.

Bijlage 2 | Verslag interviews stakeholders

Methode en doel
We hebben in december 2024 gesprekken gevoerd met een of meerdere experts van 12 organisaties zoals pensioenuitvoerders (waaronder pensioenfondsen, verzekeraars en banken, uit tweede en derde pijler), Stichting Pensioenregister, Belastingdienst, AFM en softwareontwikkelaars.[40] De gesprekken duurden 45-60 minuten en vonden online plaats.

De gesprekken hebben als doel om inzicht te krijgen in onder andere:
- informatievoorziening en tooling *bedrag ineens* (bij inwerkingtreding);
- visie op de doelgroep;
- functionaliteiten van de tool.

Rollen en verantwoordelijkheden
De diversiteit van de gesprekspartners geeft een goed beeld van hoe de verschillende stakeholders met het onderwerp *bedrag ineens* bezig zijn en welke rol zij voor zichzelf en andere partijen in gedachten hebben.
Vanuit de pensioensector en uitvoerders (zoals vertegenwoordigd in gesprek met de Pensioenfederatie) wordt aangedrongen op flankerend beleid vanuit de overheid bij inwerkingtreding van het *bedrag ineens*. Dat is meer dan een tool. Voor een tool wordt door een aantal gesprekspartners primair gekeken en gedacht aan de Belastingdienst, omdat fiscaliteit en met name toeslagen een belangrijk risico zijn bij opname van een *bedrag ineens*.
De Belastingdienst ziet voor haarzelf geen rol in nieuwe tooling *bedrag ineens*. De Belastingdienst wijst hierbij ook op 'technische onmogelijkheid', want zij beschikt niet over actuele loongegevens over het jaar van afkoop. Zij vindt dat de verantwoordelijkheid bij de pensioenuitvoerders ligt om hun deelnemers zo goed mogelijk te begeleiden in hun keuze. De pensioenuitvoerders geven op hun beurt weer aan dat zij niet alle informatie van mensen hebben en daardoor geen totaal advies geven en consequenties voor fiscaliteit. Pensioenfondsen willen graag dat de overheid iets doet. Kortom uit de gesprekken bleek nog veel onzekerheid over eigenaarschap en reikwijdte.

"De verantwoordelijkheid voor een adequate keuzebegeleiding ligt bij de pensioenuitvoerder. Hij moet de deelnemer in staat stellen om een passende keuze te maken. Verantwoordelijkheid ligt bij de deelnemer om juiste keuzes te maken."

"Medeverantwoordelijkheid van overheid bij het geven van keuzebegeleiding mist nu. Dit wordt nu aan de pensioensector overgelaten."

Huidige informatievoorziening bedrag ineens
De wetgeving rondom *bedrag ineens* is nog niet in werking, dus de huidige communicatie is er nog niet of zeer beperkt. Er zijn nu ook nog geen tools specifiek voor het *bedrag ineens* beschikbaar bij de verschillende partijen. Wel staan ze in de startblokken om zoiets aan te bieden. Momenteel wordt gecommuniceerd via brieven, e-mails en portals. De informatie en begeleiding moet er wel ten minste 6 maanden voor het maken van de keuze zijn. Zodra de wet wordt ingevoerd, zal de communicatie vooral bestaan uit het voorleggen van de verschillende opties.

[40] Een lijst met alle organisaties is achter dit gespreksverslag opgenomen.

"Pensioenorganisaties communiceren momenteel via brieven en portals, met een focus op algemene waarschuwingen en brutobedragen."

"Sommige partijen hebben al dingen klaarstaan, en sommige nog niet."

Volgens de stakeholders is het komen tot een goed overzicht van relevante gegevens een belangrijke uitdaging met betrekking tot informatievoorziening en tooling. Om een goede afweging te kunnen maken is namelijk een totaalplaatje nodig met naast pensioenen ook bijvoorbeeld de inkomensgegevens, de woning en het vermogen zodat goed de consequenties in kaart kunnen worden gebracht van de keuze. Dat totaalplaatje is nu vaak alleen mogelijk via een financieel planner. Daar zijn echter kosten aan verbonden. En dat kan voor veel deelnemers een struikelblok zijn.

"De huidige informatievoorziening is technocratisch en ingewikkeld voor deelnemers."

"Grote fondsen hebben eigen tools. Maar misschien niet alle fondsen, dus een centraal punt is wel handig."

"Er is niets cijfermatigs. Verwijzingen gaan nu naar allerlei partijen. Er is geen centraal punt voor vragen rondom de gevolgen voor toeslagen bijvoorbeeld, of de bijstand."

"Wat je uiteindelijk zou willen, een rekentool, daar zijn we nog niet uit."

Tooling

Een tool zou kunnen helpen door simulaties te bieden van keuzes en effecten. Het zou gebruikers in staat moeten stellen om eigen gegevens in te voeren of automatisch gegevens te combineren vanuit relevante bronnen. Een tool kan helpen door het bieden van inzicht. Het kan geen advies geven. Op zich staan de stakeholders positief tegenover een tool. Maar zij zien ook risico's:

- De verwachtingen moeten duidelijk worden gemanaged. Het geeft een indicatie van de gevolgen maar is geen wondermiddel. Doorverwijzing naar advies blijft nodig voor complexe situaties. Een tool kan echter het bewustzijn vergroten en eenvoudige scenario's verhelderen;
- Voor niet digitaal vaardigen moet er ook adequate keuzebegeleiding zijn;
- Het moet laagdrempelig zijn. Hoe meer gegevens een deelnemer zelf moet invullen hoe sneller er wordt afgehaakt;
- Naast het *bedrag ineens* moet ook duidelijk worden gemaakt wat de gevolgen zijn voor de uitkering op lange termijn.

"Een tool gaat niet alle ongelukken voorkomen. Wie gaan de mensen aanwijzen als dingen misgaan?"

"Een tool is geen wondermiddel. Het totaalpakket is belangrijk."

Bij tooling kan gedacht worden aan het automatisch laten ophalen van gegevens (met bijvoorbeeld Ockto, iWize of Datakeeper) of de deelnemer zelf gegevens te laten invullen. De voor- en nadelen van beide opties zijn besproken. Het voordeel van automatisch ophalen is het gemak voor de deelnemer en hierdoor minder kans op afhaken. Het nadeel kan zijn dat mensen het wantrouwen, veelvuldig opnieuw moeten inloggen met DigiD en het hierdoor juist niet gebruiken. Ook kunnen de data verouderd zijn en hierdoor niet een goed beeld geven, al geven sommige gesprekspartners aan dat de beschikbare data voor

planningsdoeleinden goed kunnen werken. Deelnemers kunnen de tool ook zelf invullen door bijvoorbeeld hun *bedrag ineens* uit mijnpensioenoverzicht.nl te halen. Dit zijn meer (foutgevoelige) handelingen voor de deelnemer. De kans op afhaken wordt groter. De API van Stichting Pensioenregister is binnen de huidige wetgeving alleen toegankelijk voor pensioenuitvoerders (pensioenfondsen, verzekeraars en premiepensioeninstellingen), niet voor derde partijen als het Nibud of financieel adviseurs. Na een wetswijziging zouden de pensioengegevens eventueel met derde partijen kunnen worden gedeeld.

Doelgroep
Aan de stakeholders is gevraagd voor welke doelgroep een dergelijke tooling het meest geschikt zou zijn. Hier wordt verschillend op gereageerd. De tool zou geschikt kunnen zijn voor iedereen die ongeveer 10 jaar voor pensionering zit om zich alvast te oriënteren. De echte beslissing is vaak 6-9 maanden voor pensionering. Waar in de klantreis de meeste toegevoegde waarde ligt, oriëntatie of besluitvorming, hebben stakeholders nog niet echt een beeld van. Beide hebben voor- en nadelen, mogelijk kan het in 1 tool met meerdere lagen worden ontwikkeld. Iedereen was het er wel over eens dat het wenselijk is specifiek aandacht te besteden aan mensen met een lager inkomen. Bij hen kan het *bedrag ineens* consequenties hebben voor de toeslagen.

"Voor iedereen met een 2e en 3e pijler, vanaf 6-9 maanden voor einddatum. Misschien ook eerder maar dan gaan mensen zich er waarschijnlijk nog niet in verdiepen."

"De focus moet liggen op mensen met minder financiële kennis. Vooral de impact op netto- inkomen en toeslagen moet eenvoudig worden uitgelegd."

Rol van het Nibud bij tooling
De gesprekspartners zien het Nibud wel als een geschikte partij voor het ontwikkelen van een tool. Wijzer in geldzaken en de Belastingdienst worden ook genoemd. Het voordeel van het Nibud is haar onafhankelijkheid en beschikbaarheid van uitgavencijfers. De tool van het Nibud helpt bij informeren en oriënteren. De focus moet liggen op bewustwording en het faciliteren van besluitvorming. De tool kan mogelijk worden geïntegreerd in online portalen van pensioenuitvoerders en derde pijler pensioenaanbieders. Het moet aanvullende inzichten bieden, maar persoonlijk advies niet vervangen.

"Het Nibud zou een bekende plek voor de tool kunnen zijn, maar we weten niet zeker of ze de expertise hebben om die ook te bouwen."

"Een white label tool kan helpen om consistentie en onafhankelijkheid in informatie te waarborgen, terwijl het aangepast kan worden aan de branding van individuele pensioenfondsen."

Functionaliteiten
De volgende factoren werden genoemd die belangrijk zijn bij de ontwikkeling:
- Integratie van data (pensioen, inkomen, belasting, toeslagen):
- Eenvoud in gebruik en duidelijke uitleg:
- Toegang tot gelaagde informatie (basis en detail):
- Risico- en waarschuwingssystemen (stoplichtmodel).

In de gesprekken werd het gebruik van persona's (maatmensen) en stoplichtmodel besproken. Het gebruik van maatmensen kan helpen bij het snel verkrijgen van inzicht. Echter: niet iedereen kan zich herkennen in maatmensen, waardoor het risico kan bestaan dat er niet voldoende kan worden gewaarschuwd. Op zich vindt men het idee van een

stoplicht niet onaardig. Met kleuren kun je goed een waarschuwing afgeven. Men vraagt zich wel af welke criteria er dan moeten worden gehanteerd. Daarnaast kan een stoplicht te sturend zijn. Rood is vaak ook echt stoppen en groen ook echt doorrijden en dat gaat verder dan alleen waarschuwen. Gevraagd werd naar *best practices* en vergelijkbare tools. De tool waarmee je de maximale hypotheek kunt berekenen op Funda werd genoemd.

"Pensioenfondsen kunnen nu alleen waarschuwen. Zij kunnen keuze niet weigeren als iemand bij rood toch wil. Een stoplicht is dan misschien niet handig."

"Als ik kijk vanuit ons doel, zeg maar, dan willen we wel graag dat het ook kwantitatief informatie geeft en zelf heb ik dan een beetje de tool van Funda in mijn hoofd, waarbij je een indicatie krijgt wat je hypotheeklast wordt."

De volgende onderwerpen of inzichten werden genoemd waar het Nibud zeker rekening mee moet houden:

- Bij de ontwikkeling van een tool is het betrekken van de Belastingdienst en pensioenuitvoerders (uit zowel tweede als derde pijler) essentieel. Ook om goed aan te sluiten op elkaars informatievoorziening;
- Een centrale, onafhankelijke plek voor informatie en tooling is wenselijk;
- Laagdrempeligheid en toegankelijkheid voor kwetsbare groepen moeten prioriteit zijn;
- Vragen als waar moet het draaien, authenticatie, moet je inloggen en mandaat moet je meenemen;
- Flankerend overheidsbeleid is belangrijk. Risico's liggen nu bij deelnemer;
- Gevolgen voor ex-partners ook meenemen;
- Een *bedrag ineens* is slechts een van de mogelijke keuzes, naast bijvoorbeeld hoog/laag pensioen. Neem ook deze bredere context mee.

Voor het onderzoek hebben we gesproken met:

- AFM*
- APG
- Belastingdienst
- Brand New Day
- Figlo
- Nationale-Nederlanden
- Ortec Finance
- Pensioenfederatie
- PGGM
- PMT
- Stichting Pensioenregister
- Verbond van Verzekeraars

* Input van de AFM dient als algemene bijdrage en heeft geen betrekking op specifieke casussen of toezichtbesluiten.